

Minister IenW

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit,
Ondergrond en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

5.1.2e
5.1.2e

T 5.1.2e
M 5.1.2e
5.1.2e@minienw.nl

Datum

13 mei 2020

Kenmerk

IENW/BSK-2020/89695

Bijlage(n)

1

beslisnota

Beantwoording Kamervragen over beheersen
legionellarisico's bij opstart bedrijven en instellingen
na coronacrisis

Inleiding

Kamerlid Van Brenk (50PLUS) heeft op 7 mei 2020 aan u schriftelijke vragen
gesteld over legionellapreventie bij de opstart van bedrijven en instellingen na
de coronacrisis.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd in te stemmen met de antwoorden en de brief te
ondertekenen.

Beslistermijn

Gezien de gehanteerde termijnen voor beantwoording van Kamervragen
samenhangend met de coronacrisis, is het wenselijk om de antwoorden na uw
instemming zo spoedig mogelijk te versturen.

Argumentatie

De vragen betreffen met name de communicatie over de noodzaak van
legionellapreventie bij bedrijven en instellingen die weer gaan opstarten na de
coronacrisis. Dit in verband met de langdurige stilstand van het water in de
leidingen als gevolg van die crisis.

Op uw verzoek bent u over ditzelfde onderwerp recent al geïnformeerd, via een
nota ter informatie (IenW/BSK-2020/78396).

De strekking van de antwoorden is dat de betrokkenen al geruime tijd via
diverse kanalen op de hoogte zijn gesteld van de risico's en de te nemen
maatregelen.

Politieke context

Binnen veel partijen in de Tweede Kamer heeft legionella de aandacht; de
laatste tijd is vooral 50PLUS actief.

Kader

- Eigenaren van zogeheten prioritaire locaties (zoals ziekenhuizen, zorginstellingen, hotels en campings) zijn op grond van de Drinkwaterwet verplicht om aan legionellapreventie te doen.
- Dit houdt onder meer in dat ze weinig gebruikte leidingen wekelijks moeten doorspoelen.
- De ILT is toezichthouder en heeft betrokkenen hier al sinds eind maart op gewezen; ook onder meer de legionella-adviesbedrijven die op locatie langskomen zijn door de ILT geïnformeerd. Daarnaast hebben onder meer de drinkwaterbedrijven en DCO een actieve rol gespeeld in de communicatie.

Krachtenveld, afstemming, financiële en juridische implicaties, communicatie

Krachtenveld: Eigenaars van zogeheten prioritaire installaties zijn op grond van de Drinkwaterwet verplicht om aan legionellapreventie te doen, ook in tijden van langdurige stilstand van het water. De ILT houdt hier toezicht op.

Afstemming: De antwoorden zijn afgestemd met ILT en DCO.

Communicatie: DCO heeft als het gaat om de noodzaak van doorspoelen een actieve rol gespeeld.

5.1.2e
5.1.2e

Inkoopplan lenW Waarbij er meerdere offertes opgevraagd worden

LET OP:

- Voor inkoopbehoefte die een ICT component bevat neem je eerst contact op met je contactpersoon bij DCI
- Voor inkoopbehoeften boven de €33.000,- excl. BTW neem je eerst contact op met je inkoopcontactpersoon bij IBI-F&I
- Voor inkoopbehoeften onder de €33.000,- excl. BTW en nacalculatie tot €33.000,- excl. BTW gebruik je het formulier "Inkoopplan lenM waarbij er 1 offerte opgevraagd wordt".

Ondertekenen van het formulier

Het inkoopplan dient digitaal te worden ondertekend door de tekenbevoegde.

1

Algemene informatie

1.1 Dit type inkoopplan is gekozen omdat	☐ De inkoopopdracht boven de €33.000,- excl. BTW ligt
	☒ Er een minicompentie van toepassing is
1.2 Titel van de opdracht	Evaluatie regelgeving legionellapreventie in drinkwater
1.3 Naam opdrachtbegeleider	5.1.2e
1.4 Organisatie	DGRW
1.5 Telefoonnummer en e-mailadres	5.1.2e 5.1.2e@minienw.nl

2

Beschrijving inkoopbehoefte

- 2.1 Geef een uitgebreide beschrijving van de inkoopbehoefte, de aanleiding, achtergrond, eisen en het eindresultaat

De eerste regelgeving voor legionellapreventie in drinkwater dateert uit 2000, toen de Tijdelijke regeling legionellapreventie in leidingwater (Stort. 2000, nr. 199) in werking trad. De regeling werd met een jaar verlengd en werd vervolgens omgezet in een apart hoofdstuk in het Waterleidingbesluit. Belangrijkste verschil was dat de Tijdelijke regeling betrekking had op alle collectieve leidingwaterinstallaties, terwijl het hoofdstuk in het Waterleidingbesluit zich uitsluitend richtte op een aantal specifiek benoemde locaties, de zogeheten prioritaire locaties zoals ziekenhuizen en hotels. In 2011 werd de Waterleidingwet vervangen door de Drinkwaterwet, en werd legionellapreventie geregeld in het Drinkwaterbesluit en de Regeling legionellapreventie in drinkwater en warm tapwater (verder: Regeling legionellapreventie).

Belangrijke delen van de regelgeving (zoals de uitvoering van de risicoanalyse; zie bijlage 2 van de Regeling legionellapreventie) zijn al sinds 2000 niet of nauwelijks gewijzigd. Tegelijk zijn er in die 20 jaar vanuit de wetenschap nieuwe inzichten ontstaan over onder andere de groei van legionella in leidingwatersystemen, en de effectiviteit van specifieke beheersmaatregelen, zoals spoelen met heet water.

Dit kwam duidelijk tot uiting tijdens de bespreking van een concept-rapport van Van Wolferen Research over de mogelijkheid tot verlaging van de warmwatertemperatuur in woningen.

(<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-917435.pdf>). Bij het onderzoek werd de huidige regelgeving voor legionellapreventie in prioritair locaties toegepast op woninginstallaties. Dit gebeurde vanuit de gedachte dat als in een woning aan die voorschriften zou worden voldaan, de situatie daar uit oogpunt van volksgezondheid veilig zou blijven. Daarom is het wenselijk om de huidige regelgeving voor legionellapreventie in drinkwater te evalueren.

Hoofdvraag is: Welke voorschriften zou op basis van de huidige wetenschappelijke inzichten moeten worden aangepast, en op welke wijze? Zo kan de rapportage van het onderzoek de start vormen voor de wijziging van de regelgeving.

Voor wat betreft de meest recente wetenschappelijke inzichten is het recent verschenen boek 'Management of Legionella in Water Systems' van de Amerikaanse National Academies of Sciences, Engineering and Medicine bij het onderzoek zeker van belang. (<https://www.nap.edu/catalog/25474/management-of-legionella-in-water-systems>)

2.2 Welke (deel)producten moeten opgeleverd worden? (indien van toepassing)	-plan van aanpak
-50% versie
-75% versie
-concept-eindrapport
-definitief rapport
2.3 Welke risico's/onzekerheden spelen in relatie tot deze inkoopopdracht en wat zijn de beheersmaatregelen?	Er is een risico dat rapport niet concreet genoeg is om op basis daarvan de aanpassing van de regelgeving te starten.
Om dit risico te beheersen zijn deelproducten benoemd, zodat waar nodig tijdig bijgestuurd kan worden.
2.4 Wanneer starten de werkzaamheden?	☐ Op datum: {dd-mm-jjjj}
☒ Na ontvangst van het contract/de opdrachtbrief
2.5 Op welke datum moet het product of de dienst geleverd zijn?	01-04-2021 (dd-mm-jjjj)
2.6 Waar worden de werkzaamheden uitgevoerd?	☐ Geheel/grotendeels op dit kantooradres van IenW:
☒ Geheel/grotendeels buiten een kantoor van IenW (Bijvoorbeeld bij de opdrachtnemer)
2.7 Indien de inkoop een gebruiksartikel betreft, geef dan aan op welk adres dit artikel afgeleverd moet worden
2.8 Hoe wordt de uitvoering van de inkoopopdracht in algemene zin begeleid/beheerst?	☐ Door direct toezicht
☒ Door sturing op (deel)producten en/of andere verantwoordingsinformatie
2.9 Welke middelen worden ingezet i.r.t. de begeleiding van de uitvoering van de inkoopopdracht ter beoordeling van de facturen?
<i>(Je kan meerdere antwoorden selecteren)</i>	☐ Urenbriefjes (Bij Inhuur)
☒ Een voortgangsrapport na iedere deelproduct of na afloop van iedere fase
☒ Controle door een begeleidingscommissie
☒ Notulen van een voortgangsbespreking na iedere deelproduct of na afloop van iedere fase
☐ Een urenverantwoording per product (Wie, hoeveel, wat gedaan) bij elke factuur die wordt ingediend
☐ Anders:
2.10 Behoort verlenging van de inkoopopdracht tot de mogelijkheden?	☐ Ja
☒ Nee, een verlenging is dan ook niet meer mogelijk (Ga verder met vraag 3.1)

2.11 Beschrijf concreet de verlengingsopties

3

Leverancierskeuze

3.1 Is er een raamovereenkomst van toepassing?
(Zie de overzichtspagina raamovereenkomsten op intranet)

☐ Ja, alle raamcontractpartijen worden uitgenodigd (Sla vraag 3.2 over)

Raamcontract-titel en zaaknummer:

☒ Ja, een selectie van de raamcontractpartijen wordt uitgenodigd

Raamcontract-titel en zaaknummer: Thema Waterbeleid [zaaknummer???

☐ Nee

3.2 Bij welke leverancier wil je een offerte opvragen en motiveer waarom?

Vul bij de vraag "Reden(en) voor de keuze van de leverancier" per leverancier minimaal één van onderstaande 12 redenen in waarom je voor die leverancier(s) gekozen hebt en motiveer per leverancier waarom.

1 Duurzaamheid	7 Maatschappelijk verantwoorde ondernemers
2 Gecertificeerde bedrijven	8 Ingeschreven op eerdere aanbestedingen
3 Goede ervaringen	9 Marktplaats
4 Specifieke expertise	10 Doen aan social return
5 Lokale ondernemers	11 Bedrijven met leerlingplaatsen
6 Innovatieve bedrijven	12 Anders, namelijk:

Leverancier 1

Naam organisatie: Arcadis Nederland

Contactpersoon: 5.1.2e

E-mailadres: 5.1.2e@arcadis.com

Adres: Postbus 264

Postcode en plaats: 6800 AG | Arnhem

Reden(en) voor de keuze van de leverancier: 4

Motivatie voor de keuze: Met name vanuit Berenschot verwacht ik voldoende expertise

Mocht organisatie niet beschikken over voldoende specifieke expertise, dan verwacht ik dat ze externe partij inhuren (bijv KWR)

Leverancier 2

Naam organisatie: Goudappel Coffeng

Contactpersoon: 5.1.2e

E-mailadres: 5.1.2e@goudappel.nl

Adres: Postbus 161

Postcode en plaats: 7400 AD | Deventer

Reden(en) voor de keuze van de leverancier: 4

Motivatie voor de keuze: Met name vanuit Tauw Groep verwacht ik voldoende expertise

Mocht organisatie niet beschikken over voldoende specifieke expertise, dan verwacht ik dat ze externe partij inhuren (bijv KWR)

Leverancier 3

Naam organisatie:	Infram BV
Contactpersoon:	5.1.2e
E-mailadres:	5.1.2e@infram.nl
Adres:	Postbus 150
Postcode en plaats:	3950 AD Maarn
Reden(en) voor de keuze van de leverancier:	
Motivatie voor de keuze:	Met name vanuit Royal HaskoningDHV verwacht ik voldoende expertise
Mocht organisatie niet beschikken over voldoende specifieke expertise, dan verwacht ik dat ze externe partij inhuren (bijv KWR)	

Leverancier 4

Naam organisatie:	
Contactpersoon:	
E-mailadres:	
Adres:	
Postcode en plaats:	
Reden(en) voor de keuze van de leverancier:	
Motivatie voor de keuze:	

Leverancier 5

Naam organisatie:	
Contactpersoon:	
E-mailadres:	
Adres:	
Postcode en plaats:	
Reden(en) voor de keuze van de leverancier:	
Motivatie voor de keuze:	

4 Subgunningcriteria

- > De subgunningcriteria zijn enkel van toepassing op inkoopopdrachten:
> € 33.000,- (Excl. BTW, het gaat om het totaalvolume van de inkoopopdracht incl. eventuele eerdere opdrachten/
aanvullingen) welke in concurrentie in de markt worden gezet.

Voor vragen over uitzonderingen e.d. neem je contact op met Inkoop.

- 4.1 De volgende subgunningcriteria zijn van toepassing

Subgunningcriteria	Weging punten
prijs	20 Punten
kwaliteit	80 Punten
	Punten
	Punten
	Punten
	Punten
	Punten
	Punten
Totaal:	1000 Punten

- > De verdere uitwerking van de gunningscriteria wordt opgenomen in de offerteaanvraag.
De offerteaanvraag wordt door de In koper in overleg met jou opgesteld.

- 4.2 Door wie worden de offertes beoordeeld? (Minimaal 3 personen)

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5 Boekingsinformatie (Niet voor KNMI)

- 5.1 Is de opdracht in zijn totaliteit opgenomen in de Meerjaren Activiteiten Begroting (MAB) of inkoopjaarplan?

☐ Ja ☒ Nee, leg uit waarom niet

Ten tijde van opstellen begroting voor 2020 was noodzaak voor dit onderzoek nog niet voorzien.

- 5.2 Nummer kostenplaats en/of budgetplaats. Of nummer interne order of nummer balansrekening

1213U04010001 Bodem en Strong

- 5.3 Nummer kostensoort

- 5.4 Moeten de producten geactiveerd worden? (Alleen voor ILT en NeA)
(Dit is alleen nodig als de aanschafwaarde van het individuele investeringsgoed hoger is dan €2.500)

☐ Ja (Voor ILT geldt: Meld je bij het middelenbureau voor het doorlopen van de rest van het inkoopplan.
(Voor NeA geldt: Meld je bij de controller)

☐ Nee

6

Raming budget

6.1 Wordt de inkoop uitgevoerd op basis van vaste prijs of nacalculatie?

☒ Vaste prijs ☐ Nacalculatie/werkelijke kosten (Bij inhuur deze optie kiezen)

6.2 Welke kosten verwacht je? (Vul ook de kosten in van een eventuele verlenging)

- > Er wordt betaald op basis van opgeleverde (deel)producten of getekende urenstaten (geen voorschotten).
- > Per (deel)prestatie/(deel)product/fase een gespecificeerde kostenraming maken. Deze dient als referentie bij beoordeling van ontvangen offertes.
- > Vul eerst het 'Tarief' in en vervolgens het 'Aantal', het totaalbedrag (p x q) wordt vervolgens berekend. Bij niet inhuur vul je het complete bedrag in kolom "Tarief" in en bij "Aantal" vul je 1 in.
Let op dat na het invullen van de tarieven en bedragen m.b.w. de 'Tab-toets' naar het volgende veld wordt gegaan zodat het formulier de berekeningen kan uitvoeren.

Jaar	Onderwerp/fase	Tarief (p)	Aantal (q)	Totaal (p*q)
	plan van aanpak	€		€ 5.1.1b
	50% versie	€		€ 5.1.1b
	75% versie	€ 5.1.1b	5.1.1b	€ 5.1.1b
	concept-eindrapport	€		€ 5.1.1b
	definitief rapport	€		€ 5.1.1b
Subtotaal				€ 50.000,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
Subtotaal				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
Subtotaal				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
				€ 0,00
Subtotaal				€ 0,00
Totaal				€ 50.000,00

7

Quickscan nationale veiligheid bij inkoop en aanbesteden

7.1 De behoeftestellende partij is verantwoordelijk voor het identificeren van mogelijke risico's voor de nationale veiligheid bij een opdracht.

☒ Ik heb kennis genomen van de 'Quickscan nationale veiligheid inkoop en aanbesteden' ([link naar de quickscan](#))

8 Ondertekening

- > Bij alle organisatieonderdelen dient voor ondertekening het interne proces te worden gehanteerd.
- > Indien mede-ondertekening niet van toepassing is, hoeft dit niet te worden gedaan.
- > De bevoegde persoon dient altijd te tekenen.
- > Bij NEa en ILT is intern afgesproken dat de controller dit inkoopplan mede elektronisch ondertekent.

8.1	Naam (eventuele) mede-ondertekenaar 1	5.1.2e	
8.2	Elektronische handtekening		
8.3	Naam (eventuele) mede-ondertekenaar 2		
8.4	Elektronische handtekening	5.1.2e	Digitaal ondertekend door 5.1.2e Datum: 2020.07.20 15:06:14 +02'00'
8.5	Naam (eventuele) mede-ondertekenaar 3		
8.6	Elektronische handtekening		
		> De ondergetekende bevoegd persoon gaat akkoord met het de inhoud van het inkoopplan en het geraamde budget.	
8.7	Naam bevoegd persoon	5.1.2e	
8.8	Elektronische handtekening van bevoegd persoon		

Belangrijke punten Implementatie EU Drinkwaterrichtlijn

Doel van de notitie:

Doel van deze notitie is om meer inzicht te geven in belangrijke punten van de herziening van de Drinkwaterrichtlijn, en keuzes die nog te maken zijn. Het betreft een discussienotitie, mede als aftrap voor de analyses in de in het PvA voorgestelde clusters. Dit zal vervolgens een plek krijgen in het implementatieplan, startnota en projectplan.

Uitgangspunten bij implementatie

- Lastenluw
- Gebruik van bestaande verantwoordelijkheids- en bevoegdheidsverdelingen
- Zo veel mogelijk aansluiten op bestaand beleid, praktijk en regelgeving
- Verbinden waar mogelijk om te komen tot een effectieve inzet.
- Wat blijft hetzelfde: Geen achteruitgang (zowel kwaliteit bronnen als drinkwaterkwaliteit), aanpak aan de bron gaat voor;
- Ook is ongewijzigd dat de drinkwaterrichtlijn minimum kwaliteitseisen voor drinkwater, minimum controle/monitoring en aanpak bij normoverschrijdingen voorschrijft.

Belangrijke onderwerpen van de herziening en keuzes

1. Risicoanalyse/risicomanagement

Het beginsel van **risico analyse/risicomanagement (RA/RM)** is ingevoerd, mede op basis van advies van de Wereldgezondheidsorganisatie zodat preventief ingespeeld kan worden op ontwikkelingen en klimaatverandering. Deze risicobenadering is ingedeeld in de bronnen (artikel 8), de drinkwatervoorziening van inname tot punt van levering (artikel 9), en binnenhuisinstallaties (lood en legionella, artikel 10).

4.1 Voor de drinkwaterbronnen (artikel 8) is aansluiting gezocht bij de verplichtingen en de uitvoering van **de Kaderrichtlijn Water**. De verwachting is dat deze benadering de bescherming van de drinkwaterbronnen zal versterken en de borging van de drinkwaterkwaliteit zal verbeteren. Aanpak aan de bron gaat voor. Waar relevant dienen maatregelen opgenomen te worden in de stroomgebiedbeheerplannen. Maatregelen kunnen ook lokaal zijn. Ook eigen winningen vallen onder dit artikel. De eerste RA/RM en monitoringsronde moet uiterlijk 2026 klaar zijn (art 7). In 2026 moet ook voor het hierover gerapporteerd worden aan de EC, en daarna 6-jaarlijks (art 18). De EC kan in de toekomst besluiten om een format en voorschriften voor de wijze van presentatie van data vast te stellen middels een uitvoeringshandeling.

Voor de drinkwaterwinningen van **drinkwaterbedrijven** vormen de gebiedsdossiers een belangrijk onderdeel van de implementatie, voor **eigen winningen van de levensmiddelenindustrie** kunnen de feitendossiers die door de industrie word opgesteld instrumenteel zijn. Voor **andere eigen winningen** zoals campings moet ook iets dergelijks geregeld worden.

Beslispunten (cluster aansluiting KRW) zijn:

- Het is van belang dat de verantwoordelijkheden duidelijk worden belegd tussen RWS, provincies, het Rijk, de drinkwaterbedrijven en de eigenaren van eigen winningen (voedingsmiddelenindustrie/campings etc). Uitgangspunt is dat er wordt aangesloten bij de bestaande verantwoordelijkheids- en bevoegdheidsverdeling onder de KRW.
- worden levensmiddelenbedrijven die het water alleen gebruiken ten behoeve het voedselproductieproces uitgezonderd (besluitvorming NVWA/VWS)
- moeten gebiedsdossiers wettelijk verankerd worden? (verplichting/keuze?)
- wie gaat "feitendossiers" opstellen voor eigen winningen (niet zijnde levensmiddelenindustrie)? En hoe?

- hoe wordt de doorwerking geregeld naar stroomgebiedbeheerplannen? Moet het Bkmw en het protocol monitoring KRW aangepast worden?
- is de informatievoorziening over lozingen en activiteiten en mogelijke risico's voldoende?
- wie gaat de rapportage aan de EC verzorgen? (aansluiten bij KRW-spoor: informatiehuis water?)

4.2 Voor de inname, productie en distributie (artikel 9) dienen de drinkwaterproducenten een risicoanalyse te maken van inname tot punt van levering, (preventieve) maatregelen te nemen. Bij de analyse moeten uitkomsten van de RA/RM van de bron meegenomen worden. Het monitoringsprogramma moet afgestemd zijn op deze analyse. Op basis van beschreven voorwaarden in artikel 9 en artikel 13 kan afgeweken worden van standaard monitoring zoals beschreven in Annex II. Ook moeten relevante locatie-specifieke parameters worden toegevoegd aan het standaard programma. Een aantal parameters moeten zoals ook nu ook aan de tap worden gemeten (zoals bepaalde micro-organismen, koper, lood en nikkel). Het drinkwaterbesluit en de drinkwaterregelgeving zullen aangepast moeten worden aan de nieuwe voorschriften. De Nederlandse drinkwaterbedrijven voeren al RA/RM uit. Deze verplichting gaat ook gelden voor eigen winningen. De ILT en RIVM heeft reeds een traject ingezet tav een lichte aanpak van RA/RM voor eigen winningen. Voedingsmiddelenindustrie mag uitgezonderd worden. Ook mogen winningen < 100m³ of < 500 mensen worden uitgezonderd van RA/RM maar dan moet het standaard meetprogramma worden uitgevoerd. LS moeten jaarlijks aan de EC overschrijdingen en daaropvolgende maatregelen rapporteren.

Beslispunten zijn:

- worden levensmiddelenbedrijven die het water alleen gebruiken ten behoeve het voedselproductieproces uitgezonderd (besluitvorming NVWA/VWS)
- is de RA/RM door drinkwaterbedrijven voldoende (cluster drinkwaterbedrijven)
- winningen < 100m³ of < 500 mensen worden uitgezonderd maar dan moet het standaard meetprogramma worden uitgevoerd. Wat heeft de voorkeur: afweging veiligheid en lastendruk. Het uitvoeren van het standaard meetprogramma is ook kostbaar (besluitvorming IenW) (cluster eigen winningen).
- regelen rapportage ook van eigen winningen. Dit loopt voor de drinkwaterbedrijven momenteel via REWAB door het RIVM. Daar zal bij voorkeur bij worden aangesloten (cluster eigen winningen).

4.3 Voor binnenhuisinstallaties (artikel 10) moeten lidstaten voor **lood en Legionella** een generieke analyse van mogelijke risico's opstellen, monitoring opzetten en waar nodig maatregelen uitvoeren. De monitoring mag zich beperken tot prioritaire installaties. De norm voor lood wordt verlaagd van 10 microgram/L naar 5 microgram/L voor het punt van levering. Voor de tap mogen de LS de norm van 10 microgram/L maar moeten lidstaten hun uiterste best doen om 5 microgram/L te halen binnen 15 jaar. Deze voorschriften sluiten aan bij de Nederlandse praktijk voor Legionella en het plan van aanpak dat is opgesteld voor lood in kraanwater waarbij rekening wordt gehouden met de verantwoordelijkheden van verschillende partijen (VWS, BZK, IenW, B&W, ILT, GGD). Binnen dit PvA is besloten om de norm voor lood aan de tap net als de norm voor het punt van levering op 5 microgram/L te stellen. Ook over deze analyses, monitoring en maatregelen moet gerapporteerd worden aan de EC. De eerste keer in 2028.

Beslispunten (cluster binneninstallaties):

- Is aanpassing legionella regelgeving en uitvoering nodig?
- Hoe wordt de rapportage aan de EC vormgegeven?
- Is het PvA voor lood voldoende (mn monitoring, maatregelen en rapportage) ? Wie gaat prioritaire installaties vaststellen en waar? Wie gaat de rapportage verzorgen en hoe?

2. EU voorschriften materialen/chemicalien in contact met drinkwater

Er zijn voorschriften opgenomen voor **Europese hygiënische vereisten voor materialen/producten in contact met drinkwater**. Dit is van belang om de kwaliteit van drinkwater te kunnen waarborgen (niet alleen voor lood maar voor allerlei stoffen die uit kunnen logen) van inname tot tap. De European Chemicals Agency zal hier een rol in gaan spelen. De verdere uitwerking wordt vormgegeven via uitvoerings- en gedelegeerde handelingen en zal daarom een gefaseerde implementatie betreffen. Lidstaten zijn verplicht om producten die niet voldoen aan de vereisten van de markt te weren. Voor markttoezicht wordt aangesloten bij het bestaande EU pakket aan afspraken voor markttoezicht. Deze voorschriften zullen bijdragen aan bescherming van volksgezondheid, transparantie en ook bijdragen aan verbetering van de interne markt. Het NLse systeem (regelgeving en organisatie) moet worden omgezet naar een EU systeem. Dit staat vast. De huidige regeling materialen en chemicalien is onvoldoende transparant. Eerder is geconcludeerd dat structurele herziening nodig is. Dit is uitgesteld vanwege het vooruitzicht van EU eisen en een EU systeem. De regeling moet hierop aangepast worden. Dit geldt ook voor de organisatie. Verantwoordelijkheden moeten goed belegd worden tussen BZK, VWS en I&W, bevoegde gezagen en RIVM en er moet ruimte gecreëerd worden voor een open markt (momenteel monopolie positie van 1 NLse CI voor de NLse markt).

Voor chemicaliën is de inschatting dat de situatie ongewijzigd is tav de huidige voorschriften en dat de NLse aanpak ongewijzigd kan blijven.

Beslis- en bespreekpunten (cluster materialen/chemicalien):

- Wijze van herziening van de regeling en wijze van herziening van de organisatie.
- Erkenning certificaten tijdens de overgangssituatie
- Regelen markttoezicht producten conform market surveillance pakket non-food artikelen, wie gaat dit doen?
- Betrokkenheid en ondersteuning door BZK, betreft immers ook producten voor de binneninstallatie
- Aparte regeling maken voor chemicaliën?

3. Watchlist en PFAS

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

4. Toegang tot drinkwater.

buiten verzoek

buiten verzoek

5. Lekkage in distributiesystemen

buiten verzoek

6. Verplichte informatievoorziening aan het publiek

De **verplichte informatievoorziening aan het publiek** wordt behoorlijk uitgebreid. Naast informatie over de kwaliteit moeten lidstaten drinkwaterleveranciers verplichten om burgers informatie te geven over de prijs, het gebruiksvolume en een vergelijking van de jaarlijkse waterconsumptie met de gemiddelde waterconsumptie van een vergelijkbaar huishouden. Dit vloeit voort uit het Europese Burgerinitiatief *Right2Water*, plus het stimuleren van burgers om bewust om te gaan met kraanwater, zeker ook gezien de druk op waterbronnen door klimaatverandering. Bewust omgaan met drinkwater ondersteunen de afspraken die nu zijn en worden gemaakt nav de droogte in Nederland. Ook sluit de verplichting om informatie te geven over de risico's van stilstaand water al aan met de Nederlandse praktijk. Denk aan Legionella en lood, en advies om de kraan door te spoelen na de vakantie.

Beslis- en bespreekpunten

- De **NLse drinkwaterbedrijven** geven al informatie breder dan drinkwaterkwaliteit. Door IenW zal ism de drinkwaterbedrijven bekijken of de voorschriften worden gedekt door de huidige praktijk en waar aanpassingen nodig zijn .
- Deze informatieverplichting geldt in principe ook voor **eigen winningen (>10m3 of > 50 mensen)** waar levering voor consumptie plaatsvindt aan derden. In Nederland betreft dit met name campings en recreatieparken e.d. Bij de implementatie zal bekeken moeten worden welke onderdelen van de informatievoorziening relevant zijn voor dit soort typen winningen en op welke wijze hier invulling aan gegeven moet worden.

De Minister

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit,
Ondergrond en Marien
Waterkwaliteit en -kwantiteit

Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

5.1.2e
5.1.2e

T 5.1.2e
M +31(0)6 5.1.2e
5.1.2e@minienw.nl

Datum

12 september 2020

Kenmerk

IenW/BSK-2020/186197

nota ter informatie

Start consultatieprocedure wijziging
Drinkwaterregeling ivm herziene BRL 6010

Inleiding

Nadat u kennis heeft genomen van deze nota wordt een ontwerp-regeling tot wijziging van de Drinkwaterregeling voor consultatie geplaatst op www.internetconsultatie.nl. Met deze wijziging krijgt de herziene BRL 6010 kracht van wet. Dit is een beoordelingsrichtlijn over legionellapreventie-advisering in collectieve leidingwaterinstallaties.

Omdat u als verantwoordelijk minister mogelijk op dit onderwerp aangesproken wordt, wil ik u informeren over het wijzigingsvoorstel: wat is de achtergrond, wat zijn de hoofdlijnen, hoe is het tot stand gekomen, wat zijn de standpunten en wat is het vervolg?

Samenvatting, kern of boodschap

Met de herziene beoordelingsrichtlijn wordt beoogd dat de kwaliteit van de risico-analyses en beheersplannen voor legionellapreventie wordt verbeterd. De herziening van BRL 6010 is een direct gevolg van de Initiatiefnota Legionella, die in 2015 door de Tweede Kamer is uitgebracht (Kamerstukken II 2015-2016, 34 297, nr. 2).

Toelichting

Aanleiding voor de wijziging

Op grond van het Drinkwaterbesluit moeten zogeheten prioritaire locaties (zoals ziekenhuizen, verzorgingstehuizen, hotels en campings) voor hun leidingwatersysteem beschikken over een legionella-risicoanalyse en een legionellabeheersplan, en moet dat beheersplan worden uitgevoerd om besmetting van personen te voorkomen. Die documenten moeten voldoen aan de eisen die het Drinkwaterbesluit daaraan stelt, onder andere de eis dat ze worden opgesteld door bedrijven die daarvoor gecertificeerd zijn conform de beoordelingsrichtlijn BRL 6010. In de beoordelingsrichtlijn BRL 6010 staan de

eisen die certificatie-instellingen moeten hanteren voor het verlenen van een certificaat aan die bedrijven. Momenteel is voorgeschreven de versie van BRL 6010 d.d. 1 juli 2011.

Conform de wens van de Tweede Kamer is BRL 6010 is inmiddels herzien. Met de herziening is beoogd om de kwaliteit van die adviezen te verbeteren. Enerzijds door bijvoorbeeld het gebruik van een standaard hoofdstukindeling verplicht te stellen en de componenten van een installatie op een meer eenduidige wijze te formuleren. Anderzijds door in de herziene BRL 6010 meer aandacht te besteden aan de kwaliteit van de legionellapreventie-adviseur. Deze zal een erkend diploma moeten hebben en zal zijn vakbekwaamheid door bij- en nascholing aantoonbaar op peil moeten houden. Certificerende instanties zullen hier scherper op toezien.

Daarnaast heeft in de nieuwe situatie de Raad voor de Accreditatie ook een toezichthoudende rol, doordat de certificerende instellingen door de Raad voor de Accreditatie geaccrediteerd moeten zijn. De herziene BRL is voor acceptatie aan de Raad voor de Accreditatie voorgelegd en op 10 juni 2020 door de Raad geaccepteerd.

Aanpak van de wijziging

De herziening van BRL 6010 als private norm is begeleid door de Technische Commissie TC6010 van het Centraal College van Deskundigen (CCvD) van de Stichting InstallQ (de opvolger van de Stichting Kwaliteit voor Installaties Nederland (KvINL)). In die Technische Commissie TC6010 was onder meer de gastvrijheidssector betrokken.

Daarnaast is een concept van de herziene BRL 6010 in 2018 door KvINL gepubliceerd voor commentaar. Daarop zijn zo'n 20 reacties gekomen, die hebben geleid tot aanpassing van de tekst. Het CCvD van Stichting InstallQ heeft de herziene beoordelingsrichtlijn op 18 december 2018 definitief vastgesteld, en per 1 februari 2019 bindend verklaard. De Raad voor Accreditatie heeft de herziene beoordelingsrichtlijn op 10 juni 2020 geaccepteerd.

Standpunten

Alle partijen die bij de opstelling van de herziene BRL 6010 waren betrokken zijn positief over de nieuwe tekst.

Vervolg

Op korte termijn start de consultatieprocedure. Omdat de wijziging geen gevolgen heeft voor de mede-overheden wordt de ontwerp-regeling niet afzonderlijk aan hen voorgelegd. Ten behoeve van de HUF-toets zal de ontwerp-regeling worden voorgelegd aan de ILT, die toezicht houdt op naleving van de Drinkwaterwet. Tevens zal de ontwerp-regeling informeel worden toegestuurd aan het Adviescollege Toetsing Regeldruk, opdat zij kunnen bepalen of er eventueel een advies wordt uitgebracht. Daarnaast wordt het ontwerp-besluit ter consultatie gepubliceerd op www.internetconsultatie.nl, waarbij de standaardperiode van 4 weken wordt aangehouden.

Na verwerking van de commentaren zal de ontwerp-regeling (inclusief een verslag van de consultatie) naar verwachting in november 2020 aan u worden aangeboden ter ondertekening. Het is de planning dat het kort daarna wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in werking treedt.

5.1.2e

5.1.2e

Berenschot

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

5.1.2e

Team Operationele inkoop
Postbus 20904
2500 EX DEN HAAG

Datum: 18 september 2020
Onderwerp: Aanbiedingsbrief offerte Evaluatie legionellaregelgeving
Ons kenmerk: 64079
Uw kenmerk: 31162227
Status: Vertrouwelijk

Geachte 5.1.2e

Hierbij ontvangt u met veel genoegen onze offerte naar aanleiding van uw offerteaanvraag voor de evaluatie legionellaregelgeving. We hebben met veel enthousiasme en plezier aan onze offerte gewerkt en menen u hiermee een kwalitatief hoogwaardige en passende aanbieding te doen.

Voor de uitvoering van deze evaluatie werken Berenschot en KWR Water Research Institute (onderaannemer) samen. De ruime kennis en ervaring van Berenschot op het gebied van politiek-bestuurlijk beleidsevaluaties en onderzoeken in het fysieke domein en het internationaal gerenommeerd onderzoeksinstituut KWR gericht op toegepast wetenschappelijk onderzoek naar veilig en schoon water, dat onder andere bekend staat om zijn onderzoek naar *Legionella* in drinkwatersystemen, sluit ons inziens goed aan bij uw vraag. We hebben een gedegen onderzoeksopzet ontwikkeld die voorziet in oplevering voor 1 april 2021.

Conform uw verzoek gaan we akkoord met de voorwaarden van de raamovereenkomst Ingenieurs- en adviesdiensten thema 8 met kenmerk 31140638. Onze factuurgegevens staan vermeld in bijlage 1 van deze aanbiedingsbrief. Wel wijzen we u op een strijdigheid tussen de offerteaanvraag en de inschrijvingsstaat ten aanzien van het ontbreken van cellen voor het aantal uren, tarieven en overige kosten. Desgewenst sturen we u een nadere specificatie.

Ik hoop u hiermee een passende aanbieding te hebben gedaan. Wij zien uw reactie met veel belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

Berenschot B.V.

5.1.2e

Berenschot

Bijlage 1: Factuurgegevens

IBAN banknummer	NL73RABO0115578315
BIC code	RABONL2U
Tenaamstelling	Berenschot B.V
Adres	Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG, Utrecht
Postadres	Postbus 8039, 3503 RA, Utrecht
Btw-nummer	NL0012.97.077.B.01
K.v.K.-nummer	30046663
K.V.K. Vestigingsnummer	000016295552

> Retouradres Postbus 20904 2500 EX Den Haag

Berenschot

T.a.v. 5.1.2e

Van Deventerlaan 31-51

3528 AG Utrecht

5.1.2e @berenschot.nl

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien

Waterkwaliteit en - kwantiteit

Rijnstraat 8

Den Haag

Postbus 20901

2500 EX Den Haag

Contactpersoon

5.1.2e

5.1.2e

T 5.1.2e

M 5.1.2e

5.1.2e @minienw.nl

Ons kenmerk

31162227

Datum 1 oktober 2020

Betreft Opdrachtbrief 'Evaluatie legionellaregeling' (kenmerk:
31162227)

Geachte 5.1.2e

Naar aanleiding van uw offerte van 18 september 2020 met, bericht ik u als volgt.

Ik verleen u opdracht tot uitvoering van werkzaamheden in het kader van
evaluatie legionellaregeling.

De uitvoering van de werkzaamheden vangt aan na ontvangst van de
opdrachtbrief en dient op uiterlijk 1 april 2021 opgeleverd te zijn.

De op te leveren producten zijn:

- 50% versie;
- 75% versie;
- Eindrapport.

De uitvoering van deze opdracht geschiedt op basis van vaste prijs. De door mij te
betalen vergoeding op basis van vaste prijs bedraagt € 95.342,50 exclusief BTW,
respectievelijk € 115.364,43 inclusief 21% BTW.

Bovengenoemd bedrag is als volgt opgebouwd:

Omschrijving	Prijs
Deelproduct 1: 50% versie	€ 78.672,50
Deelproduct 2: 75% versie	€ 12.410,00
Deelproduct 3: eindrapport	€ 4.260,00
Totaal exclusief BTW	€ 95.342,50

Het BTW-identificatienummer van het Ministerie van IenW is NL 0032.14.412.B13.

Opdrachtgever stuurt en betaalt op basis van de opgeleverde (deel)product(en).
Er vindt geen directe aansturing door opdrachtgever plaats.

De navolgende documenten maken deel uit van deze overeenkomst. Voor zover
deze documenten met elkaar in tegenspraak zijn, prevaleert het eerdergenoemde
document boven het later genoemde:

1. de opdrachtbrief;
2. de nota van inlichtingen;
3. de offerteaanvraag, inclusief bijlagen;
4. voorwaarden zoals overeengekomen in de Raamovereenkomst "Advies- en ingenieursdiensten, thema 8 met kenmerk 31140638;
5. uw offerte.

Bestuurskern
Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Deze opdracht wordt begeleid door 5.1.2e

Controlemiddelen

Begeleidingscommissie

Deze opdracht wordt begeleid door een begeleidingscommissie, welke in ieder geval tot taak heeft het volgen van de voortgang van de opdracht, het adviseren over eventuele bijsturing, het beoordelen van de te volgen uitvoeringssystematiek/aanpak alsmede (de kwaliteit van) het eindproduct in relatie tot de opdrachtomschrijving.

Uw facturen kunt u indienen als E-Factuur¹ bij het Ministerie van IenW met als referentie het SAP bestelnummer 5.1.2i

Voor de adressering van de E-Factuur kunt u gebruik maken van onderstaand OIN-nummer: 00000001003214321000.

In de E-Factuur moeten de onderstaande adresgegevens van het ministerie worden opgenomen:

5.1.2i

Om tot betaling over te kunnen gaan is het van belang dat de factuur de juiste adresgegevens bevat. Ook dient in de factuur het SAP-bestelnummer als referentie vermeld te worden. Indien gegevens ontbreken, wordt de factuur niet in behandeling genomen en aan u geretourneerd.

Mocht u nog niet over de mogelijkheid tot E-facturatie beschikken dan dient u de factuur met de verplichte gegevens in pdf digitaal in bij het Ministerie van IenW via het e-mailadres 5.1.2i [minienw.nl](mailto:5.1.2i@minienw.nl)

Betalingen vinden plaats na oplevering en acceptatie per deelproduct.

Betaling vindt plaats conform het volgende betaalschema:

- € 78.672,50 exclusief BTW na oplevering en acceptatie van de 50% versie;
- € 12.410,00 exclusief BTW na oplevering en acceptatie van de 75% versie;
- € 4.260,00 exclusief BTW na oplevering en acceptatie van het eindrapport;

Betaling door IenW vindt enkel plaats na oplevering en acceptatie van de (deel)producten. Bewijsstukken van de opgeleverde (deel)producten dienen aangeleverd te zijn bij IenW.

¹ Voor informatie over de verschillende mogelijkheden van e-factureren verwijzen wij u naar de site van Logius. <https://www.logius.nl/diensten/e-factureren/>

Indien u niet akkoord bent met de inhoud van deze overeenkomst, dient u mij dit schriftelijk onder vermelding van bovengenoemd bestelnummer en redenen te berichten binnen twee weken na ontvangst van deze overeenkomst. U richt uw reactie aan: 5.1.2f [@minienw.nl](mailto:5.1.2f@minienw.nl).

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Indien ik geen reactie van u ontvang binnen de gestelde termijn is de opdracht onder de bepaalde randvoorwaarden/condities aanvaard.

Hoogachtend,

NAMENS DE STAAT DER NEDERLANDEN
DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,
namens deze,
AFDELINGSHOOFD BINNEN DE DIRECTIE WATERKWALITEIT, ONDERGROND EN
MARIEN,

5.1.2e

Dhr. drs. M.J.C. Busch

Minister

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

5.1.2e

T 070 5.1.2e
M +31(0) 5.1.2e
5.1.2e minienw.nl

Datum

21 oktober 2020

Kenmerk

IenW/BSK-2020/205493

Bijlage(n)

3

beslisnota

Beantwoording kamervragen piek in besmettingen
met legionella

Inleiding

De leden Van Brenk (50PLUS) en Laçin (SP) hebben u op 16 september 2020 schriftelijke vragen gesteld over de piek in legionellabesmettingen in juli, naar aanleiding van een artikel van RTL Nieuws d.d. 12 september. Op 5 oktober heeft u de Kamer een uitstelbrief gezonden, vanwege de benodigde afstemming met het ministerie van VWS.

Geadviseerd besluit

Ik verzoek u bijgaande brief met antwoorden te ondertekenen.

Beslistermijn

Rekening houdend met de reeds verzonden uitstelbrief, loopt de termijn voor beantwoording van de vragen af op 28 oktober 2020.

Argumentatie

Een deel van de vragen (met name 2, 3 en 4) hebben betrekking op het RIVM; bij de beantwoording daarvan is het RIVM betrokken.

De overige vragen (5, 6 en 7) hebben betrekking op het faciliteren van meer onderzoek naar de bronnen van legionellabesmetting, het investeren in voorlichting aan de bevolking over legionella, en het bij artsen en verpleegkundigen onder de aandacht brengen van de mogelijkheid van een legionellabesmetting (in plaats van een coronabesmetting).

De verantwoordelijkheid voor deze aspecten ligt primair bij het ministerie van VWS. De minister voor Medische Zorg en Sport is inmiddels akkoord met de antwoorden, die u mede namens haar naar de Kamer kunt sturen.

Politieke context

Van Brenk en Laçin vragen regelmatig om aandacht voor legionellarisico's en de noodzaak van preventie.

5.1.2e

Inspectie Leefomgeving en Transport

5.1.2e

Postbus 16191

2500 BD 'S-GRAVENHAGE

Datum 21 december 2020

Onderwerp Impact nieuwe
kabinetsmaatregelen op
drinkwatervoorziening

Ons kenmerk 96055/SG

Voor informatie 5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e @vewin.nl

Geachte 5.1.2e

In navolging op mijn brief van 4 juni jl. wil ik graag het volgende onder uw aandacht brengen.

Op maandag 14 december jl. heeft het kabinet nieuwe maatregelen afgekondigd ten einde het aantal corona-besmettingen te reduceren. Hiermee gaat Nederland tot ten minste 19 januari 2021 in de strengste lockdown tot nu toe. Naar aanleiding van het nieuwe maatregelenpakket, heeft Vewin bij haar leden (de tien Nederlandse drinkwaterbedrijven) geïnventariseerd wat de verwachte impact van deze maatregelen op de drinkwatervoorziening is, en of bedrijven eventueel knelpunten zien of verwachten.

Uit de inventarisatie is naar voren gekomen dat – gezien de geleidelijke verscherping van maatregelen in de afgelopen periode – veel drinkwaterbedrijven problemen ondervinden met uitvoering van (legionella)inspecties van collectieve drinkwaterinstallaties. Instellingen en bedrijven willen veelal op dit moment geen externe inspecties i.v.m. besmettingsrisico's. Gezien de meest recente aanscherpingen zal dit niet veranderen. Hierdoor zullen bedrijven het nieuwe jaar beginnen met een achterstand waarbij het de vraag is in hoeverre dit lopende het jaar ingehaald kan worden.

Bij periferiebemonstering wordt door veel bedrijven een alternatieve werkwijze toegepast, zoals bemonstering bij brandkranen (vanwege het sluiten van de buiten-tappunten), bemonstering op adressen van medewerkers, bemonstering via tijdelijke monsterpunten direct op distributieleidingen etc. Bemonstering op willekeurige adressen blijft veelal achterwege omdat monsternemers niet overal door klanten worden binnen gelaten ter bescherming van zichzelf. Zolang het devies vanuit het kabinet is om zoveel als mogelijk thuis te werken, verwachten bedrijven dat zij hiermee geconfronteerd zullen blijven worden. Dit is een factor waar bedrijven geen invloed op hebben. Het op een later moment inhalen van bemonstering op willekeurige adressen heeft geen zin omdat de relevantie hiervan wordt bepaald door het moment waarop de bemonstering plaatsvindt.

Op dit moment ziet het er naar uit dat de hierboven genoemde wijze waarop nu de periferiebemonstering wordt uitgevoerd redelijk goed stand zal houden, ervan uitgaande dat medewerkers van de bedrijven hun medewerking kunnen blijven verlenen.

Op dit moment verzoekt de sector de ILT niet om een ontheffing. Wel wil de sector graag transparant zijn over de huidige situatie en de mogelijke ontwikkeling in de nabije toekomst waarbij eventueel wél om een ontheffing gevraagd kan worden. De drinkwaterbedrijven benadrukken met klem dat de continue levering van kwalitatief goed drinkwater gegarandeerd is en blijft.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

5.1.2e

drs. J.H. de Groene
directeur

Format offerteaanvraag **deelopdracht RIVM/RVO 2022 – 2025***

***opdrachtnemer aangeven/voor elke opdrachtnemer en deelopdracht een aparte beschrijving gebruiken**

Deelopdracht					
Naam deelopdracht	Advisering over analyse Legionella pneumophila in drinkwater				
Cluster waaronder deelopdracht valt	Cluster drinkwater en waterkwaliteit				
Doelstelling deelopdracht	Doel is om te vast te stellen welke analysemethoden die momenteel op de markt zijn voor de bepaling van Legionella pneumophila in drinkwater voldoende betrouwbaar zijn om in de wetgeving aan te wijzen als analysemethode. Dit in verband met de bescherming van de volksgezondheid en de implementatie van adviezen uit een evaluatierapport van Berenschot en KWR.				
Bijdrage aan beleidsprio's of andere noodzaak	De minister van IenW is als enige verantwoordelijk voor de Drinkwaterwet, op basis waarvan de wijze van analyse van Legionella pneumophila in drinkwater zal worden vastgelegd.				
Naam DG en directie	DGWB/WOM				
Contactgegevens Projectleider DG/directie	5.1.2e	5.1.2e	5.1.2e	@minienw.nl	
Contactgegevens Projectleider Opdrachtnemer	5.1.2e	5.1.2e	5.1.2e	@rivm.nl	
Beleidsgegevens					
Uitvragen die onder deze deelopdracht vallen	Beschrijving uitvraag die onder deze deelopdracht valt: - adviseren over een analysemethode voor meting van Legionella pneumophila in drinkwater				
Beoogde resultaten per uitvraag in 2022	Op basis van expert-judgment, de beschikbare documentatie en het uitvoeren van testen een advies uitbrengen over de op de markt zijnde analysemethoden die voldoende betrouwbaar zijn om Legionella pneumophila in drinkwater vast te stellen op een niveau dat minimaal equivalent is met 100 kve/l (volgens de gangbare kweekmethode)				
Opdrachtoomschrijving per uitvraag	<ul style="list-style-type: none"> Analyse van de op de markt zijnde analysemethode om de hoeveel Legionella pneumophila in drinkwater vast te stellen Op basis van die analyse een voorstel doen voor een of meer methoden die in de wetgeving kunnen worden aangewezen 				
Categorie werkzaamheden	Basis: Het is uit oogpunt van bescherming van volksgezondheid en ter uitvoering van de nieuwe Drinkwaterrichtlijn nodig om in de wetgeving een analysemethode voor te schrijven, waarmee de hoeveelheid Legionella pneumophila in drinkwater kan worden vastgesteld				
Noodzaak	Noodzakelijk, om de volksgezondheid te beschermen en de adviezen uit een evaluatierapport van Berenschot en KWR te implementeren.				
Prestatie-indicatoren per uitvraag	De inbreng heeft een positief effect en is noodzakelijk om de bescherming van de gezondheid van gebruikers van drinkwater te borgen en ter implementatie van adviezen uit een evaluatierapport van Berenschot en KWR.				
Afspraken over voortgangsoverleg en 'control' uitvoering per uitvraag	Tweemaandelijks contact over stand van zaken				
Inzet ICT per uitvraag	Nvt				
Relatie uitvragen met andere clusters/opdrachten	Beperkt.				
Benodigde capaciteit (fte's)- en uitvoeringskosten (zorg voor afstemming binnen directie en met IBI)					
Totaal verwachte inzet 2022 en prognose verdere jaren	2022	2023	2024	2025	Input voor budgetreeks begroting - uitgaven voor beleidskern
1. Geschatte capaciteit (FTE)					capaciteit in FTE, afgerond op tienden
2. Budget voor FTE	35				FTE x gemiddeld tarief (voor RVO: 166.991 euro en RIVM: 164.700 euro) tarief prijspeil 2021 (het bedrag is een middensom van de tarieven T1,T2,T3 van RVO of de tarieven midden, hoog en expert van RIVM)
3. Geschatte materiële uitgaven ¹ /DUK ² (in K€)	5				De direct met de uitvoering samenhangende materiële kosten afgerond op duizendtallen
4. Totaal uitvoeringsbudget	40				Som van 2 en 3., afgerond op duizendtallen

¹ Term RIVM
² Term RVO

ENVAQUA

Dutch Environmental & Water Technology Association

DATUM 6 juli 2021
TELEFOONNR. 5.1.2e
ONZE REF. 2022-02-I&W
ONDERWERP Legionella wetgeving en warm tapwater

Hooggeachte heer Harbers,

Met grote belangstelling volgen wij de beleidsbrieven die u aan de Tweede Kamer stuurt over de beheersing van Legionella. Vanwege uw verantwoordelijkheid voor water en biociden, valt u daardoor ook de beheersing van legionella in Nederland toe. De beheersing van legionella is twintig jaar na de grote ramp in Bovenkarspel nog steeds heel relevant. In november 2021 viel in Schijndel een dodelijk slachtoffer te betreuren en werden anderen ernstig ziek door legionella. Door de opwarming van de aarde neemt de kans op de groei van ziekteverwekkende organismen in water alleen maar toe.

ENVAQUA is de branchevereniging van water- en milieutechnologiebedrijven. Wij zetten ons in voor duurzaamheid door vermindering van het watergebruik, verlaging van de temperatuur van warm tapwater, maar boven alles voor volksgezondheid door legionellabeheersing. In het najaar van 2020 riep de gehele Tweede Kamer uw voorgangster per motie op met ons in gesprek te treden over de toepassing van nieuwe technologieën. Op 12 januari verzochten wij per brief om een kennismakingsgesprek, uw agenda heeft zo'n gesprek nog niet toegelaten.

Ondertussen werd er in Kamerbrief 'Evaluatie regelgeving legionellapreventie in leidingwater' van 16 november 2021 wel nieuwe regelgeving aangekondigd. Die regelgeving waarin het afschaffen van het monitoren van Legionella non-pneumophila op een groot aantal locaties wordt voorgesteld, komt op een ongelukkig moment en baart ons vanuit duurzaamheids- en volksgezondheidsperspectief zorgen. Het rapport van KWR/Berenschot waarop de wijziging is gebaseerd roept feitelijk op tot het hoger verwarmen van warm tapwater, wat niet valt te rijmen met de brede maatschappelijke wens om energie te besparen. In bijgevoegd gezamenlijk standpunt van KWR en ENVAQUA geven we aan dat we juist zouden moeten streven naar een lagere temperatuur van warm tapwater, mits dat veilig kan. Totdat het onderzoek hiernaar is uitgevoerd roepen we u op de voorgestelde wetswijziging niet door te voeren.

Graag gaan wij op korte termijn hierover met u in gesprek.

Hoogachtend,

5.1.2e

ENVAQUA | Dutch Environmental & Water Technology Association

Zilverstraat 69, 2718 RP Zoetermeer
Postbus 190, 2700 AD Zoetermeer

T 088 - 400 85 45
E info@envaqua.nl
I www.envaqua.nl

IBAN NL59A8NA0455191204
SWIFT ABNANL2A
BTW-nummer NL804575903B01
KvK-nummer 40411421

Aangesloten bij:

Factsheet uitbraak Legionellose in Schijndel (status op 6 december 2021)

- Na de eerste ziektemelding op 15 november, hebben 17 personen in de kern van Schijndel Legionellose ofwel Veteranenziekte hebben opgelopen.
- Het betrof 16 inwoners van Schijndel en iemand elders woonde, maar tijdens de besmettingsperiode in Schijndel was geweest.
- Van de besmette personen was het overgrote deel 60 tot 90 jaar oud. Eén persoon is overleden.
- Een groot deel van de besmette mensen is in het ziekenhuis opgenomen.
- Na intensief zoeken naar de bron is die uiteindelijk niet gevonden. Dit komt vaker voor, mogelijk omdat de bron maar tijdelijk actief was, of omdat de bron al was gedesinfecteerd voor er monsters waren gevonden.
- De bron lijkt dus niet meer aanwezig en de GGD Hart voor Brabant verwacht dan ook geen nieuwe besmettingen meer.
- Het brononderzoek valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van VWS, op basis van de Wet publieke gezondheid.
- Een deel van de besmette personen woonde in een zorginstelling. Daar is het drinkwater onderzocht, maar daarin is geen Legionella gevonden. Dus dat lijkt geen waarschijnlijke bron.

TER BESLISSING

Datum

6 december 2021

Onze referentie

IENW/BSK-2021/335985

Opgesteld door

5.1.2e Bestuurskern
T 5.1.2e

Beslistermijn

23 december 2021

Uiterlijk bij

8 december 2021

Bijlage(n)

2

Aan
Van

Minister

5.1.2e

nota

Uitstelbrief beantwoording Kamervragen nav artikel
Experts niet verbaasd over grote legionella uitbraak

Aanleiding

Tweede Kamerlid De Hoop (PvdA) heeft vragen gesteld naar aanleiding van het artikel 'Experts niet verbaasd over grote legionella uitbraak'. De beantwoording van deze vragen is nog niet gereed. Verdere interdepartementale afstemming is nodig, voordat de beantwoording van de Kamervragen kan worden verstuurd.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd om de bijgevoegde uitstelbrief te ondertekenen en te verzenden.

Kernpunten

Kamerlid De Hoop heeft op 1 december aan u een achttal vragen gesteld over legionella. Aanleiding was een artikel in het Brabants Dagblad, getiteld 'Experts niet verbaasd over grote legionella uitbraak – Derde in een paar jaar tijd in deze regio'¹. Aanleiding voor het artikel was de eerdere uitbraak van Legionellose in Schijndel, die medio november bekend werd. De Kamervragen hebben mede betrekking hebben op de bronopsporing, waar het ministerie van VWS op grond van de Wet publieke gezondheid voor verantwoordelijk is. Vanwege de benodigde interdepartementale afstemming is het daarom is het niet mogelijk om de vragen binnen de reguliere termijn van 3 weken te beantwoorden, wat reden is voor deze uitstelbrief.

VWS heeft aangegeven meer tijd nodig te hebben voor de beantwoording. Daarnaast is ook afstemming nodig met het RIVM en de ILT. Dit kost ook de nodige tijd.

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Uitstelbrief	

¹ Zie <https://www.bd.nl/meerij/experts-niet-verbaasd-over-grote-legionella-uitbraak-derde-in-paar-jaar-tijd-in-deze-regio~a4aa7afc/>

Datum

6 december 2021

Onze referentie**Uiterlijk bij**

8 december 2021

Bijlage(n)

2

Aan

Minister

Van

5.1.2e

Factsheet legionella naar aanleiding van Kamervragen De Hoop

- In februari 1999 liepen tijdens de Westfriese Flora in Bovenkarspel meer dan 200 bezoekers legionellose op, waarvan er 32 overleden.
- Daarmee was (en is) dit één van de grootste uitbraken van legionellose ter wereld.
- Legionellose is een ziekte die op een longontsteking lijkt en veroorzaakt wordt door legionellabacteriën.
- De bacterie is in 1976 ontdekt na een uitbraak in Philadelphia, gedurende een bijeenkomst van veteranen in een hotel. Legionellose wordt daarom ook wel Veteranenziekte genoemd.
- Besmetting van personen vindt uitsluitend plaats door inademing van kleine waterdruppels waarin de legionellabacteriën zitten, niet door drinken van het water.
- Er zijn tientallen soorten legionellabacteriën en er worden nog steeds nieuwe soorten ontdekt.
- Legionellabacteriën groeien in installaties met een biofilm (slijm laagje) waarin het water langere tijd stilstaat en de temperatuur tussen 20 en 50 graden Celsius is.
- De soort die in Nederland de meeste ziektegevallen veroorzaakt is *Legionella pneumophila*. Maar ook andere soorten (aangeduid *Legionella non-pneumophila*) kunnen ziekte veroorzaken, met name bij personen met een zwakke afweer.
- Factoren die een hogere kans op legionellose geven: man, oudere leeftijd (kinderen worden bijna nooit ziek), roken, alcoholgebruik en onderliggend lijden (zoals HIV en diabetes).
- In Nederland lopen jaarlijks honderden mensen legionellose op, met soms levenslange gezondheidsschade tot gevolg. Zo'n 15% van de patiënten overlijdt.
- Sinds 1999 is er in Nederland veel gebeurd om het risico op legionellose te beperken, zoals de ontwikkeling van preventieve voorschriften voor leidingwaterinstallaties, natte koeltorens, bubbelbaden en fonteinen in zwembaden, en afvalwaterzuiveringsinstallaties.
- Voor legionella in leidingwater is de regelgeving in 2000 ontwikkeld, en die regelgeving is sindsdien vrijwel ongewijzigd gebleven.
- De regels gelden alleen voor 'prioritaire installaties' zoals ziekenhuizen, hotels en kampeerterreinen (= locaties waar legionellose-gevallen zijn vastgesteld).
- De eigenaar moet door een gecertificeerde adviseur een risicoanalyse laten uitvoeren op de wijze zoals beschreven in de regeling, en op basis daarvan beheersplan opstellen en uitvoeren.
- De eigenaar moet twee keer per jaar het leidingwater laten onderzoeken op *Legionella* species (=alle kweekbare soorten).
- Bij overschrijding van 100 kolonievormende eenheden per liter moet de eigenaar maatregelen nemen.
- Drinkwaterbedrijven voeren controles uit, ILT houdt toezicht.
- In 2018 vroeg Tweede Kamerlid Van der Lee (GroenLinks) aan de minister van BZK om onderzoek te laten doen naar de mogelijkheid om de temperatuur van warm tapwater in woningen te verlagen. Daarmee zou – zeker in het licht van de ontwikkeling van nieuwe technieken als warmte/koude-opslag – veel energie kunnen worden bespaard, en kwamen de besparingsdoelen dichterbij.
- In 2019 deed Van Wolferen Research in opdracht van BZK een onderzoek waarbij de voorschriften uit Regeling legionellapreventie (voor prioritaire installaties) leidend waren.

- Gedachte was daarbij: als de eigenaar van een woninginstallatie zou voldoen aan de eisen die voor prioritaire locaties gelden, kon het niet anders dan dat dat veilig was.
- Hierop kwam kritiek dat de voorschriften voor prioritaire installaties geen goed ijkpunt waren, want die zouden op een aantal punten niet meer in overeenstemming met de huidige wetenschappelijke inzichten.
- Minister BZK meldde bij toezenden rapport van Van Wolferen Research aan de Kamer dat Minister IenW een evaluatie van de regelgeving zou laten uitvoeren.
- Berenschot heeft samen met KWR in 2021 een rapport uitgebracht waarin 7 aspecten zijn onderzocht en waarover advies is uitgebracht. Het betrof onder meer het leggen van de focus op *Legionella pneumophila* in plaats van alle kweekbare legionella.
- Naast Berenschot-KWR heeft ook een werkgroep vanuit verschillende organisaties, zoals ENVAQUA, ILT, ministeries van IenW en VWS, RIVM, Stichting Veteranenziekte, Techniek Nederland en Vewin, een evaluatierapport uitgebracht met daarin 23 vraagstukken en knelpunten.
- In dat rapport werd onder meer geadviseerd om een onderzoek uit te voeren naar de effectiviteit en neveneffecten voor volksgezondheid en milieu van legionellabeheerstechnieken zoals koper-zilverionisatie, ultrafiltratie en UV-licht.
- In haar brief van 16 november 2021 heeft uw voorganger een aantal adviezen overgenomen, waaronder die betreffende de focus op *Legionella pneumophila* en het onderzoek naar de beheerstechnieken.
- Deze aspecten komen ook terug in de Kamervragen.
- Aanleiding van de berichtgeving waar de Kamervragen op zijn gebaseerd was een Legionella-uitbraak in Schijndel.
- Die uitbraak werd medio november 2021 bekend. Uiteindelijk werden 17 personen ziek, waarvan er 1 overleed.
- Ondanks een intensieve speurtocht door GGD en de Omgevingsdienst naar mogelijke bronnen, kon geen harde relatie worden gelegd tussen een bron en de patiënten. Mogelijk doordat de bron kort na het bekend worden van de uitbraak is gedesinfecteerd.
- De bron was zeker geen drinkwaterleidinginstallatie, want daarin werd de Legionellasoort die bij de patiënten was gevonden (*L. pneumophila*) niet aangetroffen.

Min. Infra & waterstaat.

Gezien scankamer
JenV

13 DEC. 2021

FM Haaglanden

13 DEC. 2021

Ontvangen

R AANGETEKENDE BRIEF

Frankering betaald

afz.: 9202PB, 8 d

D

PostNL

10-12-2021 14:25

NL

3S0SEB6706734

2500EX 20901

Afvoeren naar mail

R2

GV-Rood

GV-1003

Postbus 20901 2500EX

Naam: ministerie van Veiligheid en Justit

Adres: SCHEDELDOEKSHAVEN 552, 2511EP

14 DEC 2021

GESCH

De minister van Infrastructuur en Waterstaat
Mevrouw drs. B. Visser
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Drachten, 10-12-2021

Betreft: Rapportage evaluatie wet- en regelgeving Legionellapreventie in leidingwater.

Geachte Minister Visser,

Zoals al bij het in werking treden van de huidige wet- en regelgeving t.a.v. Legionellapreventie in leidingwater afgesproken, heeft er in de afgelopen periode een evaluatie van deze vigerende wet- en regelgeving plaats gevonden. Via een evaluatiecommissie onder leiding van KWR en Berenschot (als hoofd opdrachtnemers) zijn rapportages opgesteld die richting moeten geven aan een eventuele herziening van de wet- en regelgeving. Als vakbekwaam verklaarde adviseurs en in de markt gewaardeerde en gecertificeerde adviesbureaus willen wij langs deze weg onze bezorgdheid en onvrede uitspreken over de wijze waarop deze rapportages tot stand zijn gekomen.

Voor zover wij begrepen hebben is er primair voor gekozen om de huidige wet- en regelgeving te evalueren op basis van inzichten zoals die uit diverse wetenschappelijke onderzoeken en studies verkregen zijn. Hierin zou in eerste instantie geen ruimte zijn voor inbreng vanuit de diverse marktpartijen op basis van hun ervaringen in de afgelopen jaren t.a.v. de effectiviteit van de huidige wet- en regelgeving. Dit mag op zijn minst opmerkelijk genoemd worden aangezien met name deze marktpartijen op basis van jarenlange praktijkervaring vaak ervaringen hebben opgedaan die zeker kunnen en moeten bijdragen aan een herzieningstraject. Pas in een later stadium is ervoor gekozen als addendum een tweede document toe te voegen dat in gaat op praktijkervaringen en de daaruit voortkomende vragen en knelpunten.

Uit bestudering van de rapportages maken wij op dat met name in de rapportage "evaluatie op basis van wetenschappelijke onderzoeken en studies" geen representatieve selectie gemaakt wordt van onderzoeken, maar eerder een selectieve keuze plaats heeft gevonden die past bij de visie van een van de (hoofd)opdrachtnemers. In onze optiek worden er conclusies getrokken zonder dat hier een (op basis van "eigen" onderzoek) reden voor is. In het verleden zijn diverse omvangrijke onderzoeken uitgevoerd die betrekking hebben op de Nederlandse (drinkwater)situatie en die veel van de evaluatiepunten onderbouwd beschrijven. Voorbeeld hiervan is het onderzoek J.F.M. Versteegh 2007. Gezien de inmiddels openbaar geuite evaluatiepunten uit de "evaluatie op basis van wetenschappelijke onderzoeken en studies" kan het niet anders zijn dan dat (deel)conclusies van onderzoeken die betrokken zijn op onderdelen wel aangehaald worden en op andere onderdelen niet. Het onderzoek J.F.M. Versteegh 2007 geeft bijv. een duidelijke en onderbouwde conclusie t.a.v. gespecificeerd onderzoek naar uitsluitend *Pneumophila*. Betreffend onderzoek raadt uitsluitend onderzoek naar *Pneumophila* af. Hieruit blijkt dat t.a.v. dit evaluatiepunt dit onderzoek in de rapportage/conclusies niet aangehaald wordt terwijl dit op andere onderdelen wel het geval is.

Tijdens de eerste uitingen vanuit de evaluatie (bijv. tijdens het TVVL – Nationaal Congres Sanitaire Technieken) werd niet op alle evaluatiepunten ingegaan i.v.m. de "vertrouwelijke" status van de rapportages. Het feit dat de rapportages in eerste instantie vertrouwelijk waren verbaasd ons ten eerste aangezien dit in onze optiek juist breed gedragen rapportages moeten zijn waarin alle

opgedane kennis en ervaring is gebundeld om zo te komen tot een representatieve aanbeveling. Dit kan alleen in openheid en transparantie.

Er wordt tijdens presentaties t.a.v. de rapportage "evaluatie op basis van wetenschappelijke onderzoeken en studies" meermaals aangegeven dat diverse aangehaalde onderzoeken betrekking hebben op drinkwater gedistribueerd met desinfectieresidu, niet vergelijkbaar of van toepassing zijn op de situatie in Nederland (zonder desinfectieresidu). Toch worden deze onderzoeken blijkbaar betrokken in de rapportage en conclusievorming terwijl hierin wederom niet de ervaring opgedaan door de marktpartijen wordt meegenomen en het onderzoek J.F.M. Versteegh 2007 dat juist ingaat op de "eigen" situatie niet wordt aangehaald. Voortborduren op dit onderzoek en/of eigen onderzoek in combinatie met evaluatie van data uit eigen ervaringen was in onze optiek een betere keuze geweest. Het is dus op zijn minst vreemd te noemen dat überhaupt conclusies worden getrokken terwijl de ervaring met de "Best Practice" op basis van de "eigen" wet- en regelgeving niet wordt meegenomen en er ook geen nader onderzoek t.a.v. de Nederlandse situatie wordt uitgevoerd.

Bijvoorbeeld in het geval van spoelen van drinkwaterinstallaties kan spoelen naar onze ervaring in sommige gevallen zeker werken als beheersmaatregel. Let wel, we hebben het hier over een beheersmaatregel en niet over een curatieve maatregel bij gemeten sterk verhoogde concentraties. Spoelen van leidingdelen werkt in sommige gevallen dus zeker. Er zijn recente onderzoeken bekend waarin wordt aangegeven dat spoelen van leidingdelen van eminent belang is om verhoogde kans op groei van bacteriën (bijv. *Pseudomonas aeruginosa*) tegen te gaan. Zie bijv. het onderzoek uitgevoerd in Duitsland "DVWG - Schutz des Trinkwassers: Anforderungen an den bestimmungsgemässen Betrieb kaltgehender Trinkwasser-Installationen unter dem Gesichtspunkt der Vermehrung von Legionellen" (betrekking hebbend op drinkwater gedistribueerd zonder desinfectieresidu – net als in Nederland). Ook de drinkwaterbedrijven gebruiken (spui) spoelmaatregelen als eerste maatregel bij contaminatie in leidingen. Belangrijk is dat t.a.v. spoelmaatregelen breder gekeken wordt. Insteek moet drinkwater hygiëne en drinkwaterveiligheid in algemene zin zijn en niet alleen Legionellapreventie. Ook zal er gekeken moeten worden naar de wijze van spoelen. Dit zal eveneens betrokken moeten worden in eventueel aanvullend onderzoek. Vaak worden spoelmaatregelen uitbesteed aan niet kundig personeel. Dit zal resulteren in onjuiste spoelacties die het uiteindelijke doel missen en die daarnaast leiden tot verspilling van water. Spoelen (mits correct uitgevoerd) draagt zeker bij aan drinkwaterveiligheid, drinkwater hygiëne én Legionellapreventie! Er zal wel een meer concrete verwijzing moeten komen naar hoe spoelmaatregelen als beheersmaatregelen dienen te worden uitgevoerd (zie bijv. WB 2.4). Verversen zal met name van invloed zijn op organoleptische parameters. Opgemerkt dient te worden dat beheersmaatregelen (zoals spoelmaatregelen) voorkomen dienen te worden als daar de mogelijkheid voor is. Optimalisatie dient altijd de voorkeur te hebben. Mits organisatorisch en vanuit het kostenaspect haalbaar. Bij toepassing van een werkende Alternatieve Techniek kan er gekozen worden voor het verminderen van spoelmaatregelen aan niet consumptieve tappunten.

Rapportages m.b.t. de evaluatie zijn overigens nauwelijks gericht op het duurzaamheidsaspect terwijl dat in onze optiek, gezien de effecten van klimaatverandering (zie verschillende klimaatscenario's zoals geschetst door het KNMI) waardoor bronnen onder druk komen te staan (kwalitatief en kwantitatief), van eminent belang is. Sinds jaar en dag is in regelgeving opgenomen dat verspilling van water en energie voorkomen moet worden echter hierop wordt nauwelijks gehandhaafd terwijl er ruim voldoende mogelijkheden zijn om binnen drinkwaterinstallatie te doen aan verduurzaming. Niet alleen toepassen van technologieën die ons van het gas af helpen maar ook het voorkomen van verspilling van water en het verminderen van energieverbruik door juiste toepassing van reeds bestaande wet- en regelgeving.

In de aangeboden rapportages worden er adviezen gegeven t.a.v. het richten van de regelgeving op met name kweekbare legionella *Pneumophila*. Dit verbaast ons ten zeerste. Er is diverse casuïstiek

bekend waarin ook non-Pneumophila ziekteverwekkend (pathogeen) zijn gebleken. Deze casuïstiek zult ook u niet ontkennen.

Weliswaar zullen de meeste ziektegevallen veroorzaakt worden door Pneumophila, echter is ook bekend dat ca. 10% van de ziektegevallen voortkomen uit besmetting met non-Pneumophila. Hierbij wordt vaak vermeld dat er sprake kan zijn van een onderwaardering en moet vermeld worden dat bronopsporing nog steeds heel gering succesvol is. Hierin ligt Nederland achter op andere landen. Wij vragen ons overigens af waarom er tussen verschillende bacteriën verschil wordt gemaakt in de definitie van "ziekmakend" (pathogeen). Zo worden verhoogde concentraties *Escherichia coli* (*E.coli*) als alarmerend beschouwd terwijl dat niet het geval is bij *Legionella* non-Pneumophila. Beide kunnen infecties veroorzaken. Daarnaast kan een niet- of minder pathogene non-Pneumophila dienen als indicator parameter voor eventuele groei van een meer pathogene soort (bijv. *Pneumophila*). Stephen T. Chambers et al. heeft in januari 2021 een onderzoek gepubliceerd waarin heel duidelijk wordt aangegeven dat er nog nader onderzoek nodig is om de epidemiologie van de *L. longbeachae* en andere *Legionella* species beter te begrijpen.

In de conclusie werd o.a. het navolgende aangegeven;

"The number and distribution of infections caused by *L. longbeachae* and other non-*L. Pneumophila* legionellae are almost certainly markedly underestimated globally." Hieruit blijkt dat de keuze voor het richten van de regelgeving op met name kweekbare *Legionella* *Pneumophila* niet onderbouwd gemaakt kan worden.

Buiten het feit dat wij elk ziektegeval met een legionellabacterie er een teveel vinden, kan er conform de vigerende wet- en regelgeving niet eens onderscheid gemaakt worden. Nog steeds geldt in Nederland (voor zowel prioritaire installaties als niet prioritaire installaties) zorgplicht vanuit de Drinkwaterwet die naar onze mening nu niet geëvalueerd wordt. Deze zorgplicht geeft aan dat een beheerder in algemene zin - op grond van de Drinkwaterwet - een zorgplicht voor de levering van deugdelijk drinkwater heeft. Dit betekent dat het water dat men levert geen micro-organismen mag bevatten in hoeveelheden die nadelige effecten kunnen hebben op de volksgezondheid van de gebruikers. Het maken van onderscheid tussen *Pneumophila* en non-*Pneumophila* staat hier dus haaks op. Sterker, in het geval van een besmetting van personen door een pathogene non-*Pneumophila* wordt juridische onduidelijkheid gecreëerd. Het kan in dat geval zo zijn dat er beheerd en onderhouden wordt op *Pneumophila* en er een besmetting optreedt door een non-*Pneumophila*. Voor zover wij weten is er in Nederland ook geen specifieke detectiemethode voor *Legionella* *Pneumophila* beschreven en (vooralsnog) wordt deze scheiding ook in de Europese wet- en regelgeving niet opgenomen. Voor zover ons bekend kan er uitsluitend van de Europese wet- en regelgeving worden afgeweken indien er kritischere eisen worden gesteld en kan er geen sprake zijn van versoepeling. Insteek van de Europese wetgeving is juist een van wederzijdse erkenning.

Het uitvoeren van risico-inventarisaties in leidingwaterinstallaties met name in het kader van legionellapreventie, heeft in Nederland de afgelopen jaren laten zien dat installaties vaak niet conform wet- en regelgeving worden ontworpen, gerealiseerd en bedreven.

Door het uitvoeren van inspecties en het handhaven op uitvoering worden misstanden onderkend en kan er toegewerkt worden naar betere en vaak ook duurzamere installaties in Nederland. Dit zou kunnen worden bevorderd door het verplicht betrekken van kundige (vakbekwame) adviseurs bij ontwerp en nieuwbouw (ontwerp- en realisatiefase). Hierdoor wordt niet alleen meer ingezet op legionellapreventie maar vooral ook op drinkwaterveiligheid, drinkwater hygiëne en duurzaamheid in het algemeen. De inzet en ervaring van de marktpartijen dient dus zo breed mogelijk ingezet te worden en dus ook zeker betrokken te worden in de evaluatie t.a.v. de *Legionella* wet- en regelgeving. Dit zal bijdragen aan het handhaven en zelfs verbeteren van de vaak zo geprezen drinkwaterkwaliteit in Nederland. Elke besmetting is er een teveel.

Wij willen u vragen om onderdelen als het verplicht betrekken van kundige (vakbekwame) adviseurs bij ontwerp en nieuwbouw (ontwerp- en realisatiefase), het inzetten op onderzoek op relevante tappunten en in gebouwen en geen of beperkt onderzoek in panden waar geen risico heerst (geen meetverplichting) mee te nemen in uw evaluatie. Met name uit dit laatste punt komen vaak onnodige corrigerende en curatieve maatregelen alsook beheersmaatregelen voort terwijl vaak het volgen van de omschreven werkwijze (ISSO Publicatie 55.2) voldoende zekerheid biedt. Daarnaast is het noodzaak om certificerende instellingen op één lijn te krijgen en veel meer in te zetten op het clusteren van toezichthouders/controleurs voor verschillende watervoerende installaties. Wederzijdse erkenning van keurmerken uit andere lidstaten is van belang om technologische ontwikkelingen toepasbaar te maken. Thermostatische mengkranen met mengkamer zijn bijvoorbeeld vaak oorzaak van verhoogde concentraties bacteriën terwijl kranen waarin deze mengkamer niet meer aanwezig is en waarop de toepassing van niet controleerbare terugstroom beveiligingen niet meer nodig is, bijvoorbeeld niet toegepast kunnen worden omdat deze niet door Nederlandse keuringen komen aangezien hier regelgeving wordt gehanteerd die lange tijd niet aangepast is, ondanks dat deze toepassingen keurmerken dragen uit andere lidstaten van de Europese Unie. Ten aanzien van adviezen voor het stellen van eisen aan toe te passen (leiding)materialen (bijv. t.a.v. biomassa potentieproductie) adviseren wij u eerst uitvoerig onderzoek uit te voeren op de Nederlandse situatie alvorens eisen over te nemen uit andere onderzoeken.

Zoals aangegeven wordt er gesteld dat veel geraadpleegde onderzoeken niet direct van toepassing zijn op de Nederlandse situatie (zonder desinfectieresidu). Onderzoeken die wel voldoen aan de Nederlandse situatie dienen dus uitgevoerd te worden om te komen tot een gedegen en onderbouwde advisering. Deze onderzoeken dienen te worden aangevuld met de ervaringen die in de afgelopen 20 jaar zijn opgedaan. Al bij het in werking treden van (nieuwe) wet- en regelgeving dient evaluatie gepland te worden. Om deze evaluatie goed te kunnen doen dienen er al in dat stadium pijlers benoemd te worden waarop geëvalueerd kan worden. Eigen onderzoek en ervaring uit de markt moet hierin meegenomen worden. Het uitstellen van de evaluatie waarin in de tussenliggende periode (5 jaar?) relevant onderzoek wordt uitgevoerd en data wordt verzameld (bijv. door het verplicht stellen van delen van informatie vanuit de markt) en waarin in deze uitstelperiode wordt vastgehouden aan de wet- en regelgeving die vigerend is, lijkt ons vanzelfsprekend

Wij vragen u om toe te werken naar weloverwogen en breed gedragen adviezen die voor elke schakel in de keten een verbetering zijn en die bijdragen aan drinkwaterveiligheid, drinkwater hygiëne en duurzaamheid in het algemeen. Dit in samenspraak met de mensen die jarenlange ervaring hebben met de huidige wet- en regelgeving en de knelpunten daarin. We gaan dan ook uit van het betrekken van marktpartijen bij een heroverweging van wet- en regelgeving. Gezamenlijk kunnen vervolgens duidelijke rapportages worden opgesteld die kunnen bijdragen aan, uit oogpunt van drinkwaterveiligheid en drinkwater hygiëne veilige en duidelijke wet- en regelgeving. Clusterbesmettingen zoals bijv. nu in het Brabantse Schijndel moeten voorkomen worden. In dat kader is het zeker geen tijd om op (nog) niet volledig onderbouwde wijze te versoepelen. Krachten bundelen met Europese en internationale onderzoeksinstituten en nationale universiteiten en niet te vergeten de eigen markt met 20 jaar ervaring, om te komen tot weloverwogen keuzes die breed gedragen worden, is ons advies.

Wij zullen ook onze politieke kanalen gebruiken om te komen tot een gedegen, breed gedragen en effectieve wet- en regelgeving die in openheid en transparantie en met medewerking van alle deskundigen tot stand is gekomen. Dit zoals het in het huidige politieke stelsel verwacht wordt.

Wij danken u alvast voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet verblijft,

Namens vakbekwaam verklaarde adviseurs en gecertificeerde adviesbureaus:

KDWS Nederland	CYada – Formula Installatie Services B.V.
Wel Inspectie	Normec Aquaserva BV
Elektrospekt	Van Hoften Installatietechniek
Xigna	Woningcare
Total Project Care	Aqua D&S
Noé Adviesbureau Installatie Techniek	PVM

Contactpersonen BRL-6010 gecertificeerde bedrijven

5.1.2e

Dopheide 8D
9202 PB Drachten
5.1.2e @kdws.nl
5.1.2e

5.1.2e

Strijthagenweg 22
6468 EH
5.1.2e @wel-inspectie.nl
5.1.2e

Factsheet legionella naar aanleiding van brief 12 legionella-adviesbedrijven

- In februari 1999 liepen tijdens de Westfriese Flora in Bovenkarspel meer dan 200 bezoekers legionellose op, waarvan er 32 overleden.
- Daarmee was (en is) dit één van de grootste uitbraken van legionellose ter wereld.
- Legionellose is een ziekte die op een longontsteking lijkt en veroorzaakt wordt door legionellabacteriën.
- De bacterie is in 1976 ontdekt na een uitbraak in Philadelphia, gedurende een bijeenkomst van veteranen in een hotel. Legionellose wordt daarom ook wel Veteranenziekte genoemd.
- Besmetting van personen vindt uitsluitend plaats door inademing van kleine waterdruppels waarin de legionellabacteriën zitten, niet door drinken van het water.
- Er zijn tientallen soorten legionellabacteriën en er worden nog steeds nieuwe soorten ontdekt.
- Legionellabacteriën groeien in installaties met een biofilm (slijm laagje) waarin het water langere tijd stilstaat en de temperatuur tussen 20 en 50 graden Celsius is.
- De soort die in Nederland de meeste ziektegevallen veroorzaakt is *Legionella pneumophila*. Maar ook andere soorten (aangeduid *Legionella non-pneumophila*) kunnen ziekte veroorzaken, met name bij personen met een zwakke afweer.
- Factoren die een hogere kans op legionellose geven: man, oudere leeftijd (kinderen worden bijna nooit ziek), roken, alcoholgebruik en onderliggend lijden (zoals HIV en diabetes).
- In Nederland lopen jaarlijks honderden mensen legionellose op, met soms levenslange gezondheidsschade tot gevolg. Zo'n 15% van de patiënten overlijdt.
- Sinds 1999 is er in Nederland veel gebeurd om het risico op legionellose te beperken, zoals de ontwikkeling van preventieve voorschriften voor leidingwaterinstallaties, natte koeltorens, bubbelbaden en fonteinen in zwembaden, en afvalwaterzuiveringsinstallaties.
- Voor legionella in leidingwater is de regelgeving in 2000 ontwikkeld, en die regelgeving is sindsdien vrijwel ongewijzigd gebleven.
- De regels gelden alleen voor 'prioritaire installaties' zoals ziekenhuizen, hotels en kampeertreinen (= locaties waar legionellose-gevallen zijn vastgesteld).
- De eigenaar moet door een gecertificeerde adviseur een risicoanalyse laten uitvoeren op de wijze zoals beschreven in de regeling, en op basis daarvan beheersplan opstellen en uitvoeren.
- De eigenaar moet twee keer per jaar het leidingwater laten onderzoeken op *Legionella* species (=alle kweekbare soorten).
- Bij overschrijding van 100 kolonievormende eenheden per liter moet de eigenaar maatregelen nemen.
- Drinkwaterbedrijven voeren controles uit, ILT houdt toezicht.
- In 2018 vroeg Tweede Kamerlid Van der Lee (GroenLinks) aan de minister van BZK om onderzoek te laten doen naar de mogelijkheid om de temperatuur van warm tapwater in woningen te verlagen. Daarmee zou – zeker in het licht van de ontwikkeling van nieuwe technieken als warmte/koude-opslag – veel energie kunnen worden bespaard, en kwamen de besparingsdoelen dichterbij.
- In 2019 deed Van Wolferen Research in opdracht van BZK een onderzoek waarbij de voorschriften uit Regeling legionellapreventie (voor prioritaire installaties) leidend waren.

- Gedachte was daarbij: als de eigenaar van een woninginstallatie zou voldoen aan de eisen die voor prioritaire locaties gelden, kon het niet anders dan dat dat veilig was.
- Hierop kwam kritiek dat de voorschriften voor prioritaire installaties geen goed ijkpunt waren, want die zouden op een aantal punten niet meer in overeenstemming met de huidige wetenschappelijke inzichten.
- Minister BZK meldde bij toezenden rapport van Van Wolferen Research aan de Kamer dat Minister IenW een evaluatie van de regelgeving zou laten uitvoeren.
- Berenschot heeft samen met KWR in 2021 een rapport uitgebracht waarin 7 aspecten zijn onderzocht en waarover advies is uitgebracht. Het betrof onder meer het leggen van de focus op *Legionella pneumophila* in plaats van alle kweekbare legionella.
- Naast Berenschot-KWR heeft ook een werkgroep vanuit verschillende organisaties, zoals ENVAQUA, ILT, ministeries van IenW en VWS, RIVM, Stichting Veteranenziekte, Techniek Nederland en Vewin, een evaluatierapport uitgebracht met daarin 23 vraagstukken en knelpunten.
- In dat rapport werd onder meer geadviseerd om een onderzoek uit te voeren naar de effectiviteit en neveneffecten voor volksgezondheid en milieu van legionellabeheerstechnieken zoals koper-zilverionisatie, ultrafiltratie en UV-licht.
- In haar brief van 16 november 2021 heeft uw voorganger een aantal adviezen overgenomen, waaronder die betreffende de focus op *Legionella pneumophila* en het onderzoek naar de beheerstechnieken.
- Op 10 december hebben 12 legionella-adviesbedrijven een brief gezonden naar uw voorganger, waarin zij kritiek uiten op het wetenschappelijk gehalte en onderbouwing van het rapport van Berenschot-KWR. Er zijn in totaal ruim 100 legionella-adviesbedrijven, dus het gaat om een minderheid.
- Met name hebben deze 12 bedrijven kritiek op de focus op *Legionella pneumophila*, en de onderbouwing daarvan.
- Door - zoals geadviseerd - bij een groot deel van de prioritaire installaties de metingen en maatregelen te focussen op die specifieke legionellasoort, zal het op die locaties eenvoudiger worden om aan legionellapreventie te doen. Dit betekent dat minder vaak om de inzet van legionella-adviesdiensten zal worden gevraagd.
- Voor alle duidelijkheid: bij ziekenhuizen en andere locaties waarbij veel mensen met verzwakte afweer verblijven, blijft de huidige normstelling gelden, wat betekent dat alle legionellasoorten worden gemeten en bestreden.
- De kritiek is van de adviesbedrijven onterecht, en wordt in de antwoordbrief gemotiveerd gepareerd, op basis van een reactie van KWR.

Aan
Van

Minister
DGWB / 5.1.2e

nota

Legionellanorm ikv Drinkwaterrichtlijn

TER BESLISSING

Datum

21 maart 2022

Onze referentie

IENW/BSK-2022/60432

Opgesteld door

5.1.2e, Bestuurskern
T 5.1.2e

Beslistermijn

29 april 2022

Uiterlijk bij

Bijlage(n)

3

Aanleiding

Op 16 november 2021 heeft uw ambtsvoorganger de Tweede Kamer een brief gezonden over de evaluatie van de regelgeving rond legionellapreventie in leidingwater. Een van de aanbevelingen van de onderzoekers van Berenschot en KWR was om de legionellanorm voor een groot aantal prioritaire locaties toe te spitsen op *Legionella pneumophila*, de soort die voor de volksgezondheid vanuit de grootste bedreiging vormt. Alleen voor specifieke prioritaire locaties waar veel mensen met een beperkte weerstand verblijven, zoals ziekenhuizen, zou de huidige 'brede' legionellanorm gehanteerd moeten worden, die ook andere legionellasoorten omvat.

In de brief gaf uw voorganger aan dat zij hier positief tegenover stond en dat bezien zou worden of de recent herziene Europese Drinkwaterrichtlijn hier mogelijkheden voor bood. Zij verwachtte de Kamer hierover begin 2022 te kunnen informeren.

In antwoord op Kamervragen heeft u 3 februari jl. aangegeven de Kamer in maart te zullen informeren.

Geadviseerd besluit

Geadviseerd wordt om akkoord te gaan met bijgaande brief, waarin op basis van een interne analyse van de teksten van Drinkwaterrichtlijn en de huidige Nederlandse regelgeving geconcludeerd wordt dat de door de onderzoekers geadviseerde en beleidsmatig gewenste wijziging van de legionellanorm mogelijk is binnen het kader van de nieuwe Drinkwaterrichtlijn.

Kernpunten

De Drinkwaterrichtlijn biedt ruimte voor deze wijze van implementatie, mede vanwege de risicobenadering die door de richtlijn vereist wordt, en doordat in de normstelling mede verwezen wordt naar analysetechnieken die erop gericht zijn om specifieke legionellasoorten te analyseren.

Bovendien is de Nederlandse normwaarde een factor strenger dan de Europese norm.

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Brief aan de Kamer over legionellanorm ikv Drinkwaterrichtlijn	
2	Brief van minister IenW d.d. 16 november 2021 aan TK n.a.v. evaluatie legionellapreventie in leidingwater	
3	Antwoord d.d. 3 februari 2022 op Kamervragen nav Legionella-uitbraak in Schijndel	

Datum

21 maart 2022

Onze referentie**Uiterlijk bij****Bijlage(n)****Aan**

Minister

Van

5.1.2e

Factsheet legionella naar aanleiding van Kamerbrief Legionellanorm ikv Drinkwaterrichtlijn

- In februari 1999 liepen tijdens de Westfriese Flora in Bovenkarspel meer dan 200 bezoekers legionellose op, waarvan er 32 overleden.
- Daarmee was (en is) dit één van de grootste uitbraken van legionellose ter wereld.
- Legionellose is een ziekte die op een longontsteking lijkt en veroorzaakt wordt door legionellabacteriën.
- De bacterie is in 1976 ontdekt na een uitbraak in Philadelphia, gedurende een bijeenkomst van veteranen in een hotel. Legionellose wordt daarom ook wel Veteranenziekte genoemd.
- Besmetting van personen vindt uitsluitend plaats door inademing van kleine waterdruppels waarin de legionellabacteriën zitten, niet door drinken van het water.
- Er zijn tientallen soorten legionellabacteriën en er worden nog steeds nieuwe soorten ontdekt.
- Legionellabacteriën groeien in installaties met een biofilm (slijm laagje) waarin het water langere tijd stilstaat en de temperatuur tussen 20 en 50 graden Celsius is.
- De soort die in Nederland de meeste ziektegevallen veroorzaakt is *Legionella pneumophila*. Maar ook andere soorten (aangeduid *Legionella non-pneumophila*) kunnen ziekte veroorzaken, met name bij personen met een zwakke afweer.
- Factoren die een hogere kans op legionellose geven: man, oudere leeftijd (kinderen worden bijna nooit ziek), roken, alcoholgebruik en onderliggend lijden (zoals HIV en diabetes).
- In Nederland lopen jaarlijks honderden mensen legionellose op, met soms levenslange gezondheidsschade tot gevolg. Zo'n 15% van de patiënten overlijdt.
- Sinds 1999 is er in Nederland veel gebeurd om het risico op legionellose te beperken, zoals de ontwikkeling van preventieve voorschriften voor leidingwaterinstallaties, natte koeltorens, bubbelbaden en fonteinen in zwembaden, en afvalwaterzuiveringsinstallaties.
- Voor legionella in leidingwater is de regelgeving in 2000 ontwikkeld, en die regelgeving is sindsdien vrijwel ongewijzigd gebleven.
- De regels gelden alleen voor 'prioritaire installaties' zoals ziekenhuizen, hotels en kampeertreinen (= locaties waar legionellose-gevallen zijn vastgesteld).
- De eigenaar moet door een gecertificeerde adviseur een risicoanalyse laten uitvoeren op de wijze zoals beschreven in de regeling, en op basis daarvan beheersplan opstellen en uitvoeren.
- De eigenaar moet twee keer per jaar het leidingwater laten onderzoeken op *Legionella* species (=alle kweekbare soorten).
- Bij overschrijding van 100 kolonievormende eenheden per liter moet de eigenaar maatregelen nemen.
- Drinkwaterbedrijven voeren controles uit, ILT houdt toezicht.
- In 2018 vroeg Tweede Kamerlid Van der Lee (GroenLinks) aan de minister van BZK om onderzoek te laten doen naar de mogelijkheid om de temperatuur van warm tapwater in woningen te verlagen. Daarmee zou – zeker in het licht van de ontwikkeling van nieuwe technieken als warmte/koude-opslag – veel energie kunnen worden bespaard, en kwamen de besparingsdoelen dichterbij.

- In 2019 deed Van Wolferen Research in opdracht van BZK een onderzoek waarbij de voorschriften uit Regeling legionellapreventie (voor prioritaire installaties) leidend waren.
- Gedachte was daarbij: als de eigenaar van een woninginstallatie zou voldoen aan de eisen die voor prioritaire locaties gelden, kon het niet anders dan dat dat veilig was.
- Hierop kwam kritiek dat de voorschriften voor prioritaire installaties geen goed ijkpunt waren, want die zouden op een aantal punten niet meer in overeenstemming met de huidige wetenschappelijke inzichten.
- Minister BZK meldde bij toezenden rapport van Van Wolferen Research aan de Kamer dat Minister IenW een evaluatie van de regelgeving zou laten uitvoeren.
- Berenschot heeft samen met KWR in 2021 een rapport uitgebracht waarin 7 aspecten zijn onderzocht en waarover advies is uitgebracht.
- Het betrof onder meer het leggen van de focus op *Legionella pneumophila* (in plaats van alle kweekbare legionella) bij een groot deel van de prioritaire locaties. Alleen bij prioritaire locaties waar veel mensen met een verzwakte afweer verblijven (zoals ziekenhuizen) zou de huidige (brede) normstelling vastgehouden moeten worden.
- Door - zoals geadviseerd - bij een groot deel van de prioritaire installaties de metingen en maatregelen te focussen op die specifieke legionellasoort, zal het op die locaties eenvoudiger worden om aan legionellapreventie te doen.
- In haar brief van 16 november 2021 heeft uw voorganger een aantal adviezen overgenomen, waaronder die betreffende de focus op *Legionella pneumophila*. Daarbij kondigde ze aan dat onderzocht zou worden of de geadviseerde wijze van normstelling past binnen het kader van de recent herziene Europese drinkwaterrichtlijn.
- Binnen het ministerie is dit vraagstuk bekeken aan de hand van de relevante tekstgedeelten van de Drinkwaterrichtlijn en de huidige Nederlandse regelgeving.
- Conclusie daarvan is dat de Drinkwaterrichtlijn biedt voor de geadviseerde wijze van normstelling, mede vanwege de risicobenadering die door de richtlijn vereist wordt, en doordat in de normstelling mede verwezen wordt naar analysetechnieken die erop gericht zijn om specifieke legionellasoorten te analyseren.
- Bovendien is de Nederlandse normwaarde een logeenheid strenger dan de Europese norm.

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

KDWS Nederland

T.a.v.

Dopheide 8D

9202 PB Drachten

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien
Waterkwaliteit en - kwantiteit

Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

T

M +31(0)6

@minienw.nl

Ons kenmerk

IenW/BSK-2022/90523

Datum 9 mei 2022
Betreft Rapportage evaluatie regelgeving Legionellapreventie in
leidingwater

Geachte ,

In uw brief spreekt u namens twaalf gecertificeerde legionella-adviesbureaus uw zorgen uit over de totstandkoming van de twee rapporten die mijn voorganger op 16 november 2021 aan de Tweede Kamer heeft aangeboden in verband met de evaluatie van de regelgeving rond legionellapreventie in leidingwater.

Met name richt uw kritiek zich op het rapport van Berenschot en KWR, getiteld *"Met recht naar een doeltreffender legionellapreventie – Een toekomstgerichte evaluatie van de regelgeving over legionellapreventie in leidingwaterinstallaties op basis van een wetenschappelijke en juridische analyse"*.

Omdat KWR binnen het onderzoek met name verantwoordelijk was voor de wetenschappelijke analyse, heb ik uw brief aan KWR voorgelegd voor een reactie.

KWR geeft aan dat het rapport is opgesteld op basis van bestudering van meer dan 100 wetenschappelijke, peer reviewed artikelen.

In uw brief worden drie publicaties genoemd die niet zouden zijn meegenomen in het onderzoek. Hieronder wordt uitgelegd waarom sommige van die studies wel zijn meegenomen en waarom andere niet.

In uw brief wordt de studie van J.F.M. Versteegh als voorbeeld aangehaald ter onderbouwing van uw stelling dat er geen representatieve selectie zou zijn gemaakt. In het rapport wordt echter in totaal maar liefst acht keer gerefereerd naar deze studie.

KWR geeft aan dat het klopt dat niet de eindconclusie van die studie wordt aangehaald (namelijk dat monitoring gericht moet blijven op *Legionella* in plaats van *L. pneumophila*). De reden hiervan is dat de expliciete vraag was wat de huidige wetenschappelijke inzichten zijn en niet hoe de inzichten waren ten tijde van het onderzoek van Versteegh 15 jaar geleden.

In totaal wordt gerefereerd aan ongeveer 95 studies in relatie tot dit onderwerp, waarbij 64 van de 95 studies zijn verschenen na de studie van Versteegh. Recentere studies komen tot andere conclusies. Met andere woorden: er is sprake

van voortschrijdend inzicht na de studie van Versteegh uit 2007.

In uw brief wordt ook gerefereerd aan een Duitse DVGW-studie in relatie tot het mogelijk effect van spoelen met drinkwater zonder desinfectieresidu, omdat volgens u het drinkwater in Duitsland zonder desinfectieresidu wordt gedistribueerd.

KWR merkt hierover op dat dit onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers in Dresden, waarbij mag worden aangenomen dat ook drinkwater uit Dresden is gebruikt (daar wordt namelijk niets over opgemerkt in de studie). In tegenstelling tot uw aanname dat al het drinkwater in Duitsland wordt gedistribueerd zonder een desinfectieresidu, geldt dit maar voor een klein deel van Duitsland. Het drinkwater in Dresden wordt mét een desinfectieresidu gedistribueerd¹, zodat deze studie niet als voorbeeld kan worden genomen voor de Nederlandse situatie.

Voor wat betreft de discussie “kweekbare *Legionella* spp./*L. pneumophila*” merkt KWR op dat in het rapport nadrukkelijk wordt aangegeven dat ook sommige non-*pneumophila* legionellasoorten pathogeen kunnen zijn, maar dat op basis van de wetenschappelijke inventarisatie moet worden geconcludeerd dat het algemeen richten van wetgeving op de groep van ziekteverwekkende en niet-ziekteverwekkende *L. non-pneumophila* soorten weinig winst voor de volksgezondheid oplevert.

In het advies wordt daarom vervolgens gedifferentieerd waarbij het risico van pathogene non-*pneumophila* soorten in prioritaire instellingen waar een hoge dichtheid is van mensen met een ernstig verzwakt immuunsysteem wel degelijk wordt onderschreven en het advies gegeven om bij deze instellingen de monitoring te richten op *L. pneumophila* én *L. non-pneumophila*. Verder merkt KWR op dat in het rapport juist (uitgebreid) wordt uitgelegd en onderbouwd dat *Legionella non-pneumophila* geen betrouwbaar indicatororganisme is voor *Legionella pneumophila* (paragraaf 7.4.4.)

Voorts merkt KWR op dat de derde studie waar u in uw brief naar verwijst, de studie van Chambers et al. over *Legionella longbeachae*, zich niet richt op drinkwater maar op potgrond, aangezien dit de belangrijkste bron van *L. longbeachae* lijkt te zijn. In de studie wordt opgemerkt dat verdere epidemiologie van *L. longbeachae* in potgrond moet worden onderzocht, om bijvoorbeeld te achterhalen waarom Australische/Nieuw-Zeelandse *Legionella longbeachae* zo vaak lijkt voor te komen in vergelijking met Europese potgrond. Dat advies van Chambers et al. onderschrijven we, maar die studie is niet relevant voor de studie die we naar *Legionella* in drinkwater hebben uitgevoerd.

Tot slot benadrukt KWR nog dat de conclusies die in het rapport worden getrokken ten aanzien van focus op *L. pneumophila* of *Legionella* spp., waar het commentaar in uw brief zich voornamelijk op richt, ook door andere wetenschappelijke legionella-experts wordt onderschreven. Daarbij wordt verwezen naar een recente webinar van een panel met legionella-experts bij elkaar gebracht door de National Academy of Sciences, Engineering and Medicine. Deze legionella-experts, naast
5.1.2e van KWR meerdere experts uit Noord-Amerika, waren unaniem in hun conclusie dat op basis van de huidige wetenschappelijke kennis de volksgezondheid het best beschermd wordt wanneer de focus ligt op *L.*

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien
Waterkwaliteit en -kwantiteit

Datum

Ons kenmerk

IenW/BSK-2022/21180

¹ Zie [Medianwerte Reinwasser der Wasserwerke von Januar bis Dezember 2021 \(drewag.de\)](https://www.drewag.de)

pneumophila in plaats van *Legionella* spp². Daarnaast geeft KWR nog aan dat recentelijk medewerkers van twee legionella-adviesbureaus in Groot-Brittannië in een wetenschappelijke publicatie deze visie ook onderschrijven³.

Bestuurskern

Dir. Waterkwaliteit, Ondergr
en Marien
Waterkwaliteit en -kwantiteit

Dit alles geeft KWR en mij het vertrouwen dat de onderzoekers op basis van de nu beschikbare wetenschappelijke literatuur een integer en onafhankelijk advies hebben gegeven ten aanzien van de legionellawetgeving in Nederland. Daarnaast merk ik op dat het onderzoek is begeleid door een begeleidingscommissie, met daarin onder andere legionella-experts van het RIVM.

Datum

Ons kenmerk

IenW/BSK-2022/21180

Gezien het bovenstaande zie ik ook geen reden tot een heroverweging van de beleidsvoornemens die zijn opgenomen in de brief van 16 november 2021.

Tot slot wil ik ingaan op uw klacht dat de praktijk niet bij het onderzoek zou zijn betrokken. Dit was wel degelijk het geval. Ter begeleiding van het onderzoek van Berenschot-KWR is een breed samengestelde klankbordgroep in het leven geroepen, met onder meer ENVAQUA, die de belangen van legionella-adviesbedrijven behartigt. De mening van de klankbordgroep is zorgvuldig meegewogen bij het opstellen van het rapport. Dat betekent uiteraard niet dat alle leden van de klankbordgroep het rapport daarmee volledig onderschrijven.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

5.1.2e

Mark Harbers

² Zie <https://www.nationalacademies.org/event/12-10-2020/management-of-legionella-in-water-systems-follow-up-event>

³ Zie <https://doi.org/10.1093/jaoacint/qsab003>

Aan
Van

Minister
DGWB / 5.1.2e

nota

Antwoord op brief 12 Legionella-adviesbedrijven met
kritiek op evaluatierapport

TER BESLISSING

Datum

25 januari 2022

Onze referentie

IenW/BSK-2022/21208

Opgesteld door

5.1.2e, Bestuurskern
T 5.1.2e

Beslistermijn

13 mei 2022

Uiterlijk bij

Bijlage(n)

4

Aanleiding

Op 10 december 2021 hebben 12 legionella-adviesbedrijven een brief gezonden aan uw voorganger. Het betreft een minderheid binnen de ruim 100 adviesbedrijven die zijn gecertificeerd voor het maken van risico-analyses en beheersplannen voor legionellapreventie in leidingwater. De 12 bedrijven uiten kritiek op het wetenschappelijk niveau en de onderbouwing van het evaluatierapport van Berenschot-KWR dat uw voorganger op 16 november 2021 aan de Tweede Kamer heeft gezonden. De kritiek richt zich onder andere op het in het rapport opgenomen advies om de monitoring en het nemen van herstelmaatregelen in een groot aantal situaties te beperken tot *Legionella pneumophila*, de legionellasoort die veruit het gevaarlijkst is.

Bij het opstellen van het rapport was een breed samengestelde klankbordgroep betrokken, waaronder ENVAQUA, die onder meer de belangen van legionella-adviesbedrijven behartigt. Al tijdens het onderzoek was ENVAQUA kritisch op bepaalde wetenschappelijk onderbouwde uitkomsten. Alle opmerkingen vanuit de klankbordgroep zijn door KWR zorgvuldig gewogen en meegenomen in de eindversie van het rapport.

Geadviseerd besluit

Geadviseerd wordt om akkoord te gaan met de antwoordbrief, waarin de kritiek onderbouwd wordt gepareerd.

Kernpunten

De kritiek betreft met name de wetenschappelijke aspecten van het rapport, waarvoor KWR primair verantwoordelijk was. Daarom is vanuit het ministerie aan KWR gevraagd om een reactie op de brief van de 12 bedrijven. In de antwoordbrief wordt de weerlegging van KWR gevolgd.

Informatie die niet openbaargemaakt kan worden

Niet van toepassing.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Brief van 12 legionella-adviesbedrijven nav	

	evaluatie rapport	
2	Reactie van KWR op de brief van de 12 bedrijven	
3	Antwoordbrief aan de 12 bedrijven	
4	Brief van minister IenW d.d. 16 november 2021 aan TK n.a.v. evaluatie legionellapreventie in leidingwater	

Datum

25 januari 2022

Onze referentie**Uiterlijk bij**

31 januari 2022

Bijlage(n)

1

Aan

Minister

Van

5.1.2e

Gezamenlijk standpunt 'Energiebesparing en veilig warmtapwater'

De noodzaak van Energiebesparing op warmtapwater

Het nieuwe rapport van het Internationale Klimaatpanel (IPCC) en de situatie in Oekraïne maken energiebesparing nog urgenter dan het al was. Bedrijven, verenigingen, gemeenten en gezinnen krijgen hun rekening niet meer rond door stijgende energieprijzen. De wereldwijde temperatuur stijgt als gevolg van klimaatverandering. Warmtepompen op groene stroom zijn één van de belangrijkste oplossingsrichtingen om van het aardgas af te gaan. Vanaf 2026 worden huiseigenaren verplicht om bij vervanging van hun cv-installatie ten minste een hybride warmtepomp te laten installeren.

Nieuwe technologie maakt het verwarmen van gebouwen en water efficiënter dan met de klassieke boiler en/of combiketel. Het continu handhaven van een warmtapwatertemperatuur van boven 60 graden in woningen en gebouwen is energetisch gezien onwenselijk en in sommige gevallen technisch onhaalbaar. Door de temperatuur van warm tapwater te verlagen naar 45-50 graden is het mogelijk om de moderne warmtepompen toe te passen op hun maximale rendement.

Noodzakelijke voorwaarden voor energiebesparing op warmtapwater

Noodzakelijke voorwaarde voor deze energiebesparing is een duurzaam legionellabeheer. Water dat uit de kraan komt moet in alle opzichten veilig zijn; mensen mogen er niet ziek van worden. Dat geldt voor warm en koud water. Waterveiligheid is voor KWR en ENVAQUA het uitgangspunt.

Technologie en goed beheerde binneninstallaties zijn nodig om de veiligheid van water op een andere manier dan door verwarmen te garanderen. Daarnaast zijn verwarmingstoestellen nodig om het water zo efficiënt mogelijk te verwarmen. Natuurlijk moeten de kosten van duurzaam waterbeheer opwegen tegen de baten. Het besparen van energie zal vermoedelijk veel meer opleveren dan legionellabeheer zal kosten.

Motie van der Lee

In 2018 werd de motie Van der Lee cs aangenomen door de Tweede Kamer. Deze motie verzocht de regering de mogelijkheden te onderzoeken voor het verlagen van de eis van 55 °C voor warm tapwater zonder dat dit gevaren voor de volksgezondheid oplevert. Vervolgens is er onderzoek gedaan door J. van Wolferen. Op dat rapport kwam veel kritiek.

In november 2021 stuurde de Minister het rapport van KWR/Berenschot naar de Tweede Kamer. Dit rapport geeft een overzicht van de stand van de wetenschap op het gebied van legionellabeheer in drinkwaterinstallaties en wat dat zou betekenen voor de vigerende regelgeving op dat gebied. Voor woninginstallaties wordt geadviseerd in NEN 1006 op te nemen dat ook voor woninginstallaties de warmwatertemperatuur in het warmwatertoestel op alle plekken minimaal 60 °C moet zijn.

Het rapport van KWR concentreerde zich vanuit wetenschappelijk oogpunt vooral op waterveiligheidsaspecten. De mogelijkheid om energie te besparen maakte geen onderdeel uit van de onderzoeksvraag van het ministerie van I&W aan KWR/Berenschot.

Gezamenlijke Missie

KWR en ENVAQUA denken dat zij samen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de enorme opgaves waarvoor de Nederlandse maatschappij nu staan. Wij willen het technisch mogelijk maken om dezelfde hoge kwaliteit en veilig drinkwater te blijven leveren in Nederland en tegelijkertijd de temperatuur van warm tapwater te verlagen ten behoeve van energiebesparing en een hoger rendement van warmtepompen.

ENVAQUA en KWR vragen de steun die nodig is om een doorbraak in het verwarmen van water mogelijk te maken zonder concessie te doen aan de volksgezondheid. ENVAQUA steunt het voornemen van KWR om te onderzoeken of de noodzaak van verwarmen tot 60 °C vermeden kan worden met innovatieve oplossingen voor de monitoring, preventie en beheersing van legionella. KWR bereidt daartoe met een consortium van warmteleveranciers, installatiebedrijven, technologieleveranciers, drinkwaterbedrijven en brancheorganisaties een onderzoeksvoorstel voor.

De Minister heeft in brief IenW/BSK-2021/285318 aangekondigd meer onderzoek naar legionellabeheer te willen laten uitvoeren. We vinden het belangrijk dat dit onderzoek verder reikt dan alleen een literatuurstudie. We vinden het ook van belang dat energiebesparing een centrale rol krijgt in de vraagstelling. Experimenteerruimte zal nodig zijn om te toetsen of nieuwe concepten werken in de praktijk. We vinden het bovendien belangrijk om met het oog op toekomstige temperatuurverlaging, de bestaande wet- en regelgeving en strenge monitoringregels rondom waterveiligheid in stand te houden tot het gezamenlijke onderzoek is uitgevoerd.

5.1.2e

6 juli 2022

5.1.2e

Postbus 5059
2600 GB Delft
Nederland

PostNL
Port Payé
Pays-Bas

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

18 NOV 2022

GESCAND

RD3CC #X254P2A#54#17D2#

11/18/2022 14:00:00

Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (I&W)
t.a.v. Minister I&W – de heer M.G.J. Harbers
Rijnstraat 8
2515 XP 's-GRAVENHAGE
Nederland

NEN Bouw

T 5.1.2e
5.1.2e@nen.nl

Kenmerk 349164025.1.2e178/Krs

Datum 2022-11-10

Onderwerp Reactie op Evaluatie regelgeving
legionellapreventie in leidingwater met Uw kenmerk
lenW/BSK-2021/285318

Geachte heer Harbers,

In november 2021 ontving NEN het advies om een aantal conclusies uit het rapport '*Met recht naar een doeltreffender legionellapreventie*' (KWR/Berenschot, 2 juni 2021) te verwerken in NEN 1006, *Algemene voorschriften voor leidingwaterinstallaties*. Het advies maakt onderdeel uit van een brief (gedateerd 16 november 2021, kenmerk lenW/BSK-2021/285318) van de minister van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw drs. B. Visser, gericht aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In onderstaande citaten uit de brief van de minister wordt geadviseerd de volgende onderdelen in NEN 1006 aan te passen:

1. Invloed van warmwatertemperatuur op Legionella in drinkwatersystemen van gebouwen

Daarnaast is het advies om in NEN 1006 expliciet op te nemen dat vanwege legionellapreventie in alle plaatsen van het warmwatertoestel continu een temperatuur van minimaal 60 °C wordt bereikt. (pagina 2 van 7).

2. Risico volume minder dan één liter

Berenschot/KWR adviseren om de uitzonderingspositie van componenten in leidingwaterinstallaties met leidingvolumes kleiner dan één liter, zoals beschreven in bijlage 2 van de Regeling legionellapreventie, te laten vervallen. Daarbij zou moeten worden bepaald dat de aansluitleiding van het warmwatertoestel niet als een risicofactor wordt gezien, mits sprake is van voldoende doorstroming. (pagina 4 van 7).

NEN

Postbus 5059, 2600 GB • Vlinderweg 6, 2623 AX Delft

015 2 690 390 • www.nen.nl

Rabobank NL43 RABO 0106 8395 43 • Stichting Koninklijk Nederlands Normalisatie Instituut

3. Invloed van spoelen leidingwaterinstallatie op Legionella in gebouwen

Als maatregel tegen organoleptische problemen is het advies om spoelen in de wetgeving (via NEN 1006) te handhaven als maatregel tegen organoleptische problemen (kleur, geur, smaak). Ik onderschrijf dit advies en zal NEN adviseren dit over te nemen. (pagina 3 van 7).

Op 22 maart 2022 is het KWR rapport door KWR/Berenschot en I&W toegelicht aan de begeleidingscommissie en een delegatie van de normsubcommissie (NsC) 349 164 02, *Functionele eigenschappen leidingwaterinstallaties (NEN 1006)*.

Er zijn onder andere vragen gesteld over de technische invulling van het rapport en de verzoeken aan de NsC voor aanpassing van NEN 1006 met betrekking tot de volgende onderwerpen/adviezen:

- a) 'vanwege legionellapreventie in alle plaatsen van het warmwatertoestel continu in alle plaatsen een temperatuur van minimaal 60 °C wordt bereikt';
- b) Risico volume minder dan één liter niet neutraal.

De NsC heeft gewezen op een technisch/natuurkundig gegeven en consequenties van deze adviezen. Hieronder zijn deze beknopt samengevat:

- a) Continu 60 °C in heel het warm tapwatersysteem inclusief voorraadvat is technisch/natuurkundig niet mogelijk. In een opgewarmd voorraadvat of warmtewisselaar op bedrijfstemperatuur is altijd een temperatuurgradiënt aanwezig – warmer water boven, kouder water onder in het voorraadvat of warmtewisselaar. Ook zal in een gebruikssituatie het voorraadvat of de warmtewisselaar gevuld worden met koud water.
- b) Als de risicokwalificatie van volumes minder dan één liter in het kader van Legionellapreventie niet langer neutraal is, dan is dit op meerdere punten voor NEN 1006 ook relevant. In NEN 1006 §4.4.2.7 en in waterwerkblad 4.4A §8.8 Mengwaterinstallaties en §10 Afwijkende temperatuurregeling, is in een aantal gevallen gebruik gemaakt van de (voormalige) neutrale risicokwalificatie van de één liter regel.

In de NsC zijn de adviezen in de brief van de minister en het rapport van KWR/Berenschot inhoudelijke behandeld in relatie tot bovengenoemde aandachtspunten. Hierbij streeft de NsC naar een Legionella veilige leidingwaterinstallatie gericht op het voorkomen van Legionellose, met oog voor duurzaamheid.

De NsC heeft de adviezen van de minister vertaald naar volgende voorgenomen aanpassingen in NEN 1006. Voor de volledigheid wijzen wij er op dat wijzigingen aan de inhoud van NEN 1006 ter commentaar gelegd worden en dat er altijd overwegingen kunnen zijn om commentaar dat geleverd wordt ook over te nemen en dat er dus geen garantie is dat we de voorgenomen aanpassingen exact zo kunnen doorvoeren.

1. Invloed van warmwatertemperatuur op Legionella in drinkwatersystemen van gebouwen

Daarnaast is het advies om in NEN 1006 expliciet op te nemen dat vanwege legionellapreventie in alle plaatsen van het warmwatertoestel continu een temperatuur van minimaal 60 °C wordt bereikt.

Bij de aanpassing in NEN 1006 heeft de NsC de temperatuureis voor woninginstallaties uitgesloten. In de brief van de minister wordt aangegeven dat het ministerie van BZK nader onderzoek zal laten uitvoeren naar de onderbouwing, uitvoerbaarheid en effecten van het advies van Berenschot-KWR voor wat betreft woninginstallaties en de Tweede Kamer uiterlijk eind 2022 nader zal berichten over de uitkomsten van dit onderzoek. De temperatuureis voor woninginstallaties blijft in afwachting van het resultaat van dit onderzoek ongewijzigd op minimaal 55 °C.

Op basis van de beleidsadviezen van de minister van I&W komt de NsC tot volgende voorgenomen tekstaanpassingen in NEN 1006 en advies voor vervolgonderzoek.

1.1 Voorgenomen tekstaanpassing in NEN 1006

De temperatuur aan het mengtoestel of aan het tappunt moet bij gebruik conform de ontwerpcondities ten minste 60 °C zijn voor collectieve installaties en woningen met warmwatercirculatie of 55 °C voor woningen zonder circulatie.

Bij warmtapwatervoorzieningen en warmtapwaterinstallaties met circulatie moet de temperatuur van het water in de retourleiding(en) bij gebruik conform de ontwerpcondities ten minste 60 °C zijn.

1.2 Ontwerpcondities

Wanneer is aangegeven dat de temperatuur van het water bij gebruik conform de ontwerpcondities ten minste een bepaalde waarde moet hebben, wordt hiermee bedoeld dat die aangegeven waarde bij een afname van de installatie conform de ontwerpuitgangspunten moet worden gehaald. In het ontwerp van de installatie moet zijn opgenomen hoe groot het "normale gebruik" van de warmtapwaterinstallatie zal zijn en hoe de warmtapwaterinstallatie hierop is uitgelegd.

Het is niet toegestaan de temperatuur van de warmtapwaterbereider lager in te stellen dan aan het tappunt is vereist. Ook aangevuld met periodieke preventieve thermische desinfectie van het gehele systeem wordt niet voldaan aan de eisen.

De NsC gaat er vanuit dat met deze formulering voldoende invulling wordt gegeven aan de intentie van het advies zoals gegeven in de brief van de minister en het rapport van KWR/Berenschot.

1.3

Een strikte uitleg van de temperatuureis op het tappunt is dat in NEN 1006 §4.4.2.7 verwijderd zou moeten worden. In deze paragraaf wordt aangegeven onder welke voorwaarden het mogelijk is de temperatuur voor warmwater lager in te stellen dan 55 °C of 60 °C.

§4.4.2.7 De temperatuur aan het tappunt in een installatie met uittapleidingen mag, in afwijking van 4.4.2.1 en 4.4.2.2, bij gebruik conform de ontwerpcondities, lager zijn, indien aan de volgende voorwaarden wordt voldaan¹⁾:

- de warmtapwaterbereider is een geiser zonder interne voorraad warmtapwater in de bereider;
- de inhoud vanaf deze geiser tot en met het verst gelegen tappunt bedraagt maximaal 1 l;
- de geiser bedient ten hoogste één ruimte, of meer ruimten mits die bestemd zijn voor dezelfde gebruiker.
- het tappunt wordt voor persoonlijke hygiëne gebruikt.

¹⁾ Daarnaast moet worden voldaan aan alle eisen die in de norm worden gesteld.

Hierbij wordt echter niet voldaan aan de voorwaarde van 55 °C of 60 °C op het tappunt bij gebruik overeenkomstig de ontwerpconditie.

Een consequentie hiervan is dat de duurzame toepassing van bijvoorbeeld elektronische doorstroom-warmtapwatertoestellen niet meer mogelijk is.

De NsC stelt voor om deze toepassing mee te nemen in de nadere onderzoeken zoals aangegeven in de brief van de minister.

In afwachting van het resultaat van dit onderzoek en/of reactie van KWR zal de NsC voor *niet-prioritaire installaties* §4.4.2.7 ongewijzigd handhaven in NEN 1006. Voor prioritaire installaties is §4.4.2.7 niet van toepassing in verband met het legionellarisico voor prioritaire installaties bij leidingvolumes kleiner dan één liter (zie onder 2.).

1.4

Overeenkomstig het advies van de minister blijft tabel 4 in NEN 1006 ongewijzigd van kracht. Dit in afwachting van de resultaten van de in de brief van de minister aangekondigde nadere onderzoeken.

2. Risico volume minder dan één liter

Berenschot/KWR adviseren om de uitzonderingspositie van componenten in leidingwaterinstallaties met leidingvolumes kleiner dan één liter, zoals beschreven in bijlage 2 van de Regeling legionellapreventie, te laten vervallen. Daarbij zou moeten worden bepaald dat de aansluitleiding van het warmwatertoestel niet als een risicofactor wordt gezien, mits sprake is van voldoende doorstroming.

Als de risicokwalificatie van volumes minder dan één liter in het kader van Legionellapreventie niet langer neutraal is, dan is dit op meerdere punten voor NEN 1006 ook relevant. In de brief wordt voorgesteld een uitzondering te maken voor de aansluitleiding van het warmtapwatertoestel. Deze aansluitleiding wordt niet als een risicofactor gezien, mits sprake is van voldoende doorstroming.

NEN 1006 wordt in de context van de risicokwalificatie van het leidingvolume kleiner dan 1 liter niet expliciet genoemd in de brief van de minister en in het rapport van KWR. De minister geeft aan het advies over te nemen om de uitzonderingspositie voor componenten in leidingwaterinstallaties met leidingvolumes kleiner dan 1 liter, zoals beschreven in bijlage 2 van de Regeling Legionellapreventie, te laten vervallen.

De NsC gaat er vanuit dat de beleidsreactie betekent dat de Legionella risicokwalificatie voor volumes van minder dan één liter voor prioritaire installaties negatief is en voor niet-prioritaire installaties en woningen neutraal.

Hierbij heeft de NsC de intentie de volgende voorwaarden voor prioritaire, niet-prioritaire installaties en woningen in op te nemen in NEN 1006:

De Legionella risicokwalificatie voor prioritaire installaties, bij een leidingvolume van kleiner dan 1 liter is negatief. Daarbij is bepaald dat de aansluitleiding van het warmwatertoestel niet als risicofactor wordt gezien, mits sprake is van voldoende doorstroming.

De Legionella risicokwalificatie voor woningen en niet-prioritaire installaties, bij een leidingvolume van kleiner dan 1 liter is neutraal op basis van volgende voorwaarden:

- *Er is voldoende doorstroming van het betreffende leidingdeel (wekelijks verversen)*
- *Warmwater leidingen koelen binnen 45 minuten af tot een temperatuur gelijk aan of lager dan 25 °C.*

Aanvullend voor mengwaterleidingen (mengwater is warmtapwater gemengd met drinkwater om een gewenste lagere temperatuur in te stellen en in stand te houden):

- *Mengwaterleidingen met uittapleidingen met een inhoud groter dan 1 liter worden, in verband met nadelen van de te nemen beheersmaatregelen niet meer toegestaan voor nieuwbouw. De inhoud van de uittapleiding(en) wordt bepaald door de inhoud van de leiding vanaf het mengtoestel tot het verst gelegen tappunt of een ander tappunt als die leiding meer inhoud heeft van het mengtoestel tot dat tappunt.*
- *Mengwaterleidingen bij bestaande niet prioritaire installaties met een inhoud groter dan 1 liter dan wel circulerend mengwater zijn alleen toegestaan met toepassen van thermisch beheer of een fysische legionellabeheerstechniek.*
- *Mengwaterleidingen bij bestaande prioritaire installaties zijn alleen toegestaan als deze beheerd worden met een legionellabeheerstechniek conform artikel 44 van het Drinkwaterbesluit.*

Wij willen u erop wijzen dat bovenstaande grote consequenties heeft voor de toepassing van mengwaterinstallaties bij bijvoorbeeld zwembaden en sporthallen.

3. Invloed van spoelen leidingwaterinstallatie op Legionella in gebouwen

Als maatregel tegen organoleptische problemen is het advies om spoelen in de wetgeving (via NEN 1006) te handhaven als maatregel tegen organoleptische problemen (kleur, geur, smaak). Ik onderschrijf dit advies en zal NEN adviseren dit over te nemen.

In NEN 1006 is het belang van wekelijkse verversing tegen organoleptische problemen opgenomen.

§1.4.3 – Beheer en onderhoud van de leidingwaterinstallatie

Installaties moeten worden gebruikt in overeenstemming met de ontwerpcondities waarbij het uitgangspunt is dat de leidinginhoud ten minste wekelijks wordt verversd.

§3.1.4 – Een leidingwaterinstallatie moet zo zijn uitgevoerd, dat bij gebruik overeenkomstig de ontwerpcondities dat:

- een zodanige doorstroming van alle leidingen wordt bereikt, dat een voldoende verversing is gewaarborgd;
- langdurige stilstand wordt voorkomen;
- de leidingen éénmaal per week ververs c.q. gebruikt worden in verband met de organoleptische aspecten (geur, kleur en smaak).

De NsC is verheugd dat het belang van wekelijkse verversing in het kader van de organoleptische kwaliteitsparameters wordt erkend en dat deze bepalingen ongewijzigd in NEN 1006 opgenomen blijven.

Volgordelijkheid van aanpassing wet- en regelgeving

In de structuur van wet- en regelgeving volgt de aanpassing in normalisatie op aanpassingen in wetgeving en regelingen.

De NsC vindt het dan ook belangrijk de volgordelijkheid van aanpassing van de relevante wetten, regelingen en Europese normen te respecteren. De wijziging van het Drinkwaterbesluit en Regeling Legionellapreventie is nog niet afgerond. Ook wordt op dit moment in Europa de EN806 herzien. EN806 is de Europese basis van de Nederlandse NEN 1006.

De NsC zal de beschreven aanpassingen in NEN 1006 pas doorvoeren als de relevante nationale wetten en regelingen van kracht zijn.

Daarnaast is volgens de brief van de minister een aantal vervolgonderzoeken uitgezet waarvan de resultaten nog niet bekend zijn. De NsC is erg benieuwd naar de resultaten van deze vervolgonderzoeken en de mogelijke impact op NEN 1006.

Ook hebben we geconstateerd dat de adviezen en voorgenomen wijzigingen een grote impact op de bestaande en nieuwe drinkwaterinstallaties zullen hebben. Wij stellen voor dat de minister opdracht geeft tot het uitvoeren van een impactanalyse van deze adviezen en voorgenomen wijzigingen.

Graag wordt de NsC op de hoogte gehouden van wijzigingen en ingangsdata van relevante wet- en regelgeving en van de resultaten van de uitgezette vervolgonderzoeken.

Hoogachtend,

namens de Normsubcommissie "Functionele Eigenschappen Leidingwaterinstallaties"

5.1.2e

cc:

- 5.1.2e (I&W)
- 5.1.2e (BZK)
- 5.1.2e
- 5.1.2e (KWR)
- voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal mevrouw V. Bergkamp

Verslag overleg ILP 8 november 2022 - definitief

Aanwezig: 5.1.2e (RIVM), 5.1.2e (RIVM), 5.1.2e (ILT), 5.1.2e (VWS), 5.1.2e (IGJ), 5.1.2e (Nederlandse Arbeidsinspectie), 5.1.2e (IenW).

Afgemeld: 5.1.2e (EZK), 5.1.2e (NVWA), 5.1.2e (IPO-Deskundigenberaad Zwembaden), 5.1.2e (Infomil).

1. Opening, mededelingen, vaststelling agenda

5.1.2e opent de vergadering. buiten verzoek
buiten verzoek
5.1.2e meldt dat zij tot 11.30u kan deelnemen aan het overleg. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld

2. Verslag vorige bijeenkomst

N.a.v. opsomming deelnemers: Inspectie SZW heeft nu Nederlandse Arbeidsinspectie.

Nav Agendapunt 2, pagina 1:

Actie 5.1.2e en 5.1.2e m.b.t. adiabatische koeltorens: Omdat beiden afwezig zijn, wordt het verslag doen over de uitkomst uitgesteld naar de volgende bijeenkomst.

>>> 5.1.2e en 5.1.2e doen in ILP-overleg van 18 april 2023 verslag van de uitkomst van hun zoekactie

5.1.2e meldt dat hij inmiddels contact heeft gehad met iemand van Omgevingsdienst.nl. Dit was een nieuwe persoon die intern nog een en ander moest navragen.

>>> 5.1.2e gaat de contactpersoon opnieuw bellen voor antwoorden op de vragen die er vanuit ILP leefden.

Nav Agendapunt 2, pagina 2: 5.1.2e meldt dat het document over legionellarisico's van bubbelbaden bij recreatieverblijven nog niet gereed is.

>>> Zodra het document helemaal gereed is, zal 5.1.2e het naar het ILP zenden

5.1.2e heeft de vragen van RIVM uit november 2020 nog niet naar leden ILP gezonden.

>>> 5.1.2e stuurt de vragen uit november 2020 naar de groep

5.1.2e merkt op dat concept-antwoorden intern ook voor controle aan de juristen zijn voorgelegd, maar dat daar nog geen voortgang is geconstateerd.

Nav Agendapunt 6: 5.1.2e merkt op dat de communicatie over de uitbreiding/wijziging van de prioritaire locaties nog aandacht behoeft.

>>> 5.1.2e neemt hierover contact met 5.1.2e op, om dit verder te bespreken.

3. Legionella – algemeen

Recent is een Engelstalig RIVM-rapport verschenen over o.a. Legionellose in Nederland, winter 2021/2022. Zie p.71 t/m 84 van dit rapport: <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2022-0098.pdf>
De meest relevante teksten, te vinden op p.81 en 82, staan schuin gedrukt hieronder.

4. Koeltorens

Two community acquired LD outbreaks were detected, each involving 19 LD patients. For one outbreak a wet cooling tower was identified as most probable source. For the other outbreak, no source of infection was identified. The outbreaks are described in more detail in figure 6.7 and the text box.

Environmental sampling by the Legionella Source Identification Unit (BEL) was done for 83 patients, and for 51 patients. Legionella was detected in one or more possible sources.

However, only for 12 patients clinical and environmental isolates were both available, so only for these cases there was a possibility to match. Only one genotypical match was found in 2021. This is less than other years. The ST-match found was an environmental isolate from a wet cooling tower and a clinical isolate of the outbreak in Amsterdam (ST1).

5.1.2e licht toe dat in de ene casus redelijk zeker was dat de bron een natte koeltoren was, in de andere casus was dat aannemelijk.

In praktijk is gebleken dat natte koeltorens de belangrijkste bron zijn bij grootschalige uitbraken van legionellose. Een belangrijk knelpunt bij de bronopsporing is echter dat de locaties van natte koeltorens niet allemaal bekend zijn. Daardoor duurt de opsporing, de bemonstering en de uitschakeling van besmettingsbronnen langer dan nodig, met extra ziektegevallen en doden tot gevolg.

Volgens 5.1.2e zou het een oplossing kunnen zijn om de bedrijven die koeltorens plaatsen en onderhouden, te verplichten om ze te melden. Een vergelijkbare werkwijze bestaat al in het Activiteitenbesluit voor bijvoorbeeld bepaalde stookinstallaties. Die stookinstallaties moeten elk jaar gecontroleerd worden door een daarvoor gecertificeerd bedrijf. De resultaten daarvan (inclusief adresgegevens) moeten worden ingevoerd in een datasysteem, en het bevoegd gezag heeft inzage in dat systeem. Meer informatie, zie <https://www.scios.nl/Bevoegd-gezag>

Als dit systeem 1-op-1 overgenomen wordt voor natte koeltorens, betekent dat wel dat eerst een plicht moet worden ingevoerd dat alle natte koeltorens periodiek gecontroleerd moeten worden door een daartoe gecertificeerde instantie. Enerzijds kost dat de eigenaren veel geld, en anderzijds is het nog maar de vraag of zo'n periodieke controleplicht in alle gevallen uit oogpunt van bescherming van de volksgezondheid voldoende toegevoegde waarde heeft. Bijvoorbeeld als het gaat om natte koeltorens die onderdeel uitmaken van een industrieel bedrijf. 5.1.2e merkt op dat de periode niet is vastgelegd en dat je bijvoorbeeld ook zou kunnen kiezen voor een 5-jaarlijkse controle.

>>> 5.1.2e zal intern navraag doen of er niet vanuit de Omgevingswet iets slimmers is te bedenken, waarbij toch het doel (een zo volledig mogelijke registratie van locaties) wordt bereikt.

5. Awzi's (omvat iwzi's en rwzi's)

During the peak, in July 2021, environmental sampling of cooling towers and waste water treatment plants was done for several geographic clusters. In three of these clusters, the environmental sampling found Legionella pneumophila serogroup 1 in a waste water treatment plant (WWTP). However, few clinical isolates were available for comparison and the WWTP's could not be confirmed as source by matching.

Wat betreft de recent bekend geworden legionella-uitbraak in Houten meldt 5.1.2e dat daar zowel een iwzi als een rwzi als mogelijke bron zijn aangemerkt. Daarbij loost de iwzi afvalwater met hoge legionella-gehalten op het riool, dat uitkomt bij de rwzi. De beluchting is bij de iwzi nu uitgeschakeld, bij de rwzi was dat niet mogelijk. Ook afdekking is daar vanwege de grootte van bassins ingewikkeld.

Er zijn inmiddels 12 tot 13 patiënten, waarbij bij één patiënt het isolaat identiek is aan dat in de rwzi.

5.1.2e pleit ervoor om bij ontwerp en realisatie van nieuwe awzi's aandacht te besteden aan de groei- en verspreidingsrisico's van legionella, en de preventie daarvan. Zijn de bouwers van deze installaties eigenlijk wel van de problematiek op de hoogte?

>>> 5.1.2e zal dit navragen bij VEMW en de UvW.

Verder vraagt 5.1.2e zich af hoe de uitspraak van de rechter bij de rechtszaak tussen de houder van een mestvergister en een Omgevingsdienst geduid moet worden. Wat zijn de consequenties van deze uitspraak?

5.1.2e meldt dat er hem 2 rechtszaken bekend zijn. In beide gevallen is de Omgevingsdienst in het ongelijk gesteld. In beide gevallen was er nog geen sprake van een vastgestelde Handreiking. Daardoor was het voor de betrokkenen heel vaag wat er precies van hen werd verwacht. Doordat de Handreiking

inmiddels vastgesteld is en gepubliceerd, zou een uitspraak nu anders kunnen uitpakken. Er zal in 2023 worden gestart met wijziging van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) waarin regels worden gesteld aan legionellapreventie bij awzi's.

5.1.2e merkt daarbij op dat ook biogasvergisters en biomassa-installaties onder de regelgeving moeten vallen.

>>> 5.1.2e zal tzt ook het RIVM vragen deel te nemen in de klankbordgroep die hierbij wordt betrokken.

6. Leidingwater

The high number of cases with onset of disease in July 2021 were geographically dispersed throughout the country and different ST-typing was found in these patients. No common sources of infection were found. Although the increase started in week 26, after the COVID-19 lockdown was lifted and swimming pools and sporting facilities were re-opened, There are no indications that the increase was related to stagnation of water in public facilities during the lockdown. Only 5% of the domestic cases in July reported visiting such a facility. Therefore, the increase was most likely caused by environmental sources and the warm and wet weather in June, conditions that are favorable for growth and transmission of Legionella.

5.1.2e heeft een memo opgesteld over de communicatie over zorgplicht in relatie toe legionellapreventie. Er zou op geen enkele wijze gesuggereerd moeten worden dat uitvoering van bemonsteringen en het opstellen van risicoanalyses en beheersplannen verplicht zouden zijn voor niet-prioritaire locaties

>>> 5.1.2e gaat overlegje organiseren met 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e om de website van de rijksoverheid hierop na te lopen, en waar nodig aan te gaan passen.

5.1.2e meldt dat bij brief van 9 mei de Tweede Kamer is geïnformeerd dat de herziene Drinkwaterrichtlijn ruimte biedt voor een focus op Legionella pneumophila, zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/09/legionellanorm-in-kader-van-drinkwaterrichtlijn>

Daarna is RIVM onderzoek gestart naar analysetechnieken gericht op Legionella pneumophila. Het rapport verschijnt binnenkort, waarschijnlijk nog dit jaar.

Mogelijk worden dit jaar ook stappen gezet in aanloop naar onderzoek effectiviteit hitteschokken. Andere aangekondigde onderzoeken starten in 2023, oa onderzoek RIVM naar beheerstechnieken.

7. Zwembadwater

Three clusters were linked to sites where a private-wellness-facility can be rented. In total six LD cases and two cases with Pontiac fever were reported to three of these sites. Environmental sampling found L.pneumophila sg1 in the jacuzzi of one site, and L. nonpneumophila in the jacuzzi of the other site. For the 3rd site no Legionella could be cultured from the disinfected spa. Since these are small facilities with only a small number of visitors, this seems to indicate an increased risk for this type of location.

Three patients (0.5%) reported the use of a public spa-pool. Spa-pools are known to have an increased risk for a legionella infection, especially in case of insufficient maintenance.

5.1.2e merkt op dat er opvallend veel clusters waren van mensen die een privé sauna huren; tot wel 5 patiënten konden aan 1 locatie gelinkt worden.

5.1.2e vraagt wat nu de regels zijn. 5.1.2e merkt op dat nu alleen baden groter dan 2 m2 onder de regelgeving vallen, maar dat die grens bij intwerkingtreding van de Omgevingswet (nu gepland op 1 juli 2023) vervalt. De nieuwe regels staan in Hoofdstuk 15 van het Bal.

>>>Download van tekst inclusief toelichting:

<https://iplo.nl/publish/pages/206363/besluit-activiteiten-leefomgeving-geintegreerde-versie-leek-tot-en-met-stb-2022-320-1-2.pdf>.

Of ga naar <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/besluit-activiteiten-leefomgeving/> en klik op "Bal met integrale toelichting".

Specifiek gaat het pagina met nummer 1063 rechtsonder, t/m pagina 1093.

8. Arbo

Deelnemers vragen zich af of zij misschien vóór het volgende overleg (in april 2023) een antwoord zouden kunnen ontvangen op de in 2020 gestelde vragen. **5.1.2e** kan niet toezeggen dat dat gaat lukken.

>>>**5.1.2e** stuurt nog een extra vraag (over normstelling Arbobesluit) naar SZW.

9.Mijnbouwinstallaties - geen inbreng

10.Schepen

The European Legionnaires' disease Network (ELDSNet) reported a travel associated cluster of two patients linked to a ship sailing in the Netherlands. Environmental sampling found multiple Legionella pneumophila strains in the water system of the ship, including L. pneumophila sg1.

Verder geen inbreng.

11.Warenwet

Bubbelbaden voor privé gebruik

The use of a private spa-pool was reported by 21 domestic patients (3.8%)

Deelnemers achten het uit oogpunt van gezondheidsbescherming zeer gewenst dat bij verkoop wordt gewaarschuwd voor de legionella-risico's die deze producten kunnen opleveren, en dat er in de gebruiksaanwijzing wordt beschreven hoe deze risico's afdoende kunnen worden beheerst.

>>>**5.1.2e** gaat intern na of dit door de NVWA afgedwongen kan worden o.g.v. de huidige wetgeving, of dat de wetgeving hiertoe eerst moet worden aangepast.

Apneu-apparaten

Twenty domestic patients (3.6%) reported the use of a CPAP with water reservoir (respirator used by patients with apnea). This is a substantial increase compared to previous years when four to six patients reported the use of CPAP, and this increase cannot be explained by the number of persons using a CPAP in the period 2017-2021 (source CPAP use: GIP-database, Zorginstituut NL). The patients using CPAP were 13 males and 7 females, aged 50-79 (median 5). When asking patients about their cleaning procedures of the CPAP, many cases reported insufficient maintenance. The LD incidence in the age group of 45 to 84 years was higher for users of a CPAP (9.3 per 100.000, based on CPAP use in 2021, compared the same age group in the general population (7.3 per 100.000). In 2015 the LD risk of insufficient cleaning of a CPAP was shown, when an ST-match was made between a Dutch patient and an isolate from a poorly maintained CPAP (Stolk, Russcher et al. 2016).

Het gaat hier om een medisch hulpmiddel. Onduidelijk is voor aanwezigen of dit (mede) onder de Warenwet valt, of onder andere regelgeving. In ieder geval is deugdelijke voorlichting over o.a. het te gebruiken water, het verversen van het water en het reinigen van het bakje zeer gewenst.

>>>**5.1.2e** vraagt een en ander na binnen de afdeling Medische technologie van IGJ.

12.Datum volgende bijeenkomst

Dinsdag 18 april 10-12u via Webex.

13.Rondvraag en sluiting

Van de rondvraag wordt geen gebruik gemaakt. Onder dankzegging voor ieders inbreng sluit **5.1.2e** de vergadering.

Met stand van zaken op 13 april 2023

Brief en rapporten zijn te downloaden via

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z20579&did=2021D43894)

Onderzoek

Onderzoek BZK:

Onderzoek warm tapwater woninginstallaties

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Invloed van warmwatertemperatuur op Legionella in drinkwatersystemen"

*De Minister van BZK constateert dat met de uitkomsten van het rapport van Berenschot-KWR de basis onder de conclusies uit het rapport van Van Wolferen Research is weggevallen. Daarom zal zij nader onderzoek laten uitvoeren naar **de onderbouwing, uitvoerbaarheid en effecten van het advies van Berenschot-KWR voor wat betreft woninginstallaties** en de Tweede Kamer uiterlijk eind 2022 nader berichten over de uitkomsten van dit onderzoek.*

Stand van zaken:

Onderzoeken IenW:

1.Onderzoek effectiviteit hitteschokken

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Invloed van warmwatertemperatuur op Legionella in drinkwatersystemen"

*Conform het advies van Berenschot-KWR zal ik onderzoek laten uitvoeren naar de **effectiviteit van de thermische desinfectie middels hitteschokken bij prioritaire locaties waar de warmwatertemperatuur minimaal 60 °C is**. Dit onderzoek zal in 2022 worden uitgevoerd, waarbij u uiterlijk eind 2022 over voortgang dan wel de resultaten wordt geïnformeerd.*

Stand van zaken:

- er is Uitvraag opgesteld voor praktijkonderzoek en labonderzoek
- concept-projectplan voor praktijkonderzoek, ter bespreking 19 april

2.Onderzoek loslaten spoelen

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Invloed van spoelen leidingwaterinstallatie op Legionella in gebouwen"

*Wekelijks spoelen is in de regelgeving opgenomen als beheersmaatregel voor legionellapreventie in situaties waarin het water langere tijd in de leidingen stilstaat. Op basis van de wetenschappelijke literatuur kan geen uitspraak worden gedaan in hoeverre wekelijks spoelen van niet-gebruikte tappunten in de Nederlandse situatie (waarbij drinkwater geen desinfectieresidu bevat) effectief is als beheersmaatregel tegen legionella. Daarnaast wisselen in de praktijk de ervaringen hiermee, waarbij ook averechtse effecten zijn waargenomen. Daarom wordt geadviseerd om onderzoek te doen naar de mogelijkheid om spoelen niet langer als beheersmaatregel tegen legionella in de regelgeving op te nemen. Beleidsreactie: ik neem dit advies over en **zal een onderzoek laten uitvoeren naar het loslaten van spoelen als beheersmaatregel in relatie tot de effectiviteit ervan**.*

Stand van zaken:

Betwijfeld wordt wat de toegevoegde waarde is van dit onderzoek is, als wekelijks spoelen al voorschreven is i.v.m. andere parameters dan legionella (geur, kleur, smaak)

3.Onderzoek verlaging maximum BPP leidingmaterialen

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Invloed van materiaalgebruik leidingwaterinstallatie"

Berenschot en KWR geven advies om in de wetgeving op te nemen dat de biomassaproductiepotentie (BPP) van de toe te passen leidingmaterialen bij nieuwbouw en renovatie van leidingwaterinstallaties van prioritaire gebouwen niet boven de 400 pg ATP/cm² mag zijn. Beleidsreactie: Ik zal onderzoek laten uitvoeren naar **de uitvoerbaarheid en effecten** van dit advies.

Stand van zaken:

-er is Uitvraag opgesteld

4.Onderzoek of Drinkwaterrichtlijn ruimte biedt voor focus op L. pneumophila

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Regelgeving richten op kweekbare Legionella spp. of L. pneumophila"

Berenschot en KWR adviseren om het beheersplan voor de prioritaire instellingen (met uitzondering van locaties waar veel mensen met een ernstig verzwakt immuunsysteem voorkomen, zoals ziekenhuizen) te richten op Legionella pneumophila in plaats van op Legionella spp. (afkorting voor species, zijnde alle legionellasoorten die kweekbaar zijn op de regulier gehanteerde voedingsbodem). De monitoring moet zich dan ook specifiek richten op aanwezigheid van L. pneumophila. Daarvoor is het nodig om een specifieke en gevalideerde en gestandaardiseerde detectiemethode voor L. pneumophila te gebruiken. Beleidsreactie: Ik sta positief tegenover dit advies en zal spoedig laten onderzoeken of de nieuwe Drinkwaterrichtlijn ruimte biedt om hier invulling aan te geven. Ik verwacht u hierover begin 2022 te kunnen informeren.

Stand van zaken:

-Brief van ... mei 2022 aan de Tweede Kamer: Drinkwaterrichtlijn biedt ruimte voor focus op L. pneumophila

5.Onderzoek naar analysemethoden L.pneumonophila

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Regelgeving richten op kweekbare Legionella spp. of L. pneumophila"

Voorwaarde voor een daadwerkelijke invoering van deze nieuwe norm is wel dat er een betrouwbare en gevalideerde analysemethode voor Legionella pneumophila op de Nederlandse markt beschikbaar komt. Het RIVM zal in 2022 nader onderzoek doen naar de in het rapport genoemde analysemethoden die in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk worden toegepast.

Stand van zaken:

RIVM heeft rapport uitgebracht: er zijn diverse geschikte analysemethoden op de markt

6.Onderzoek naar uitbreiding risicofactoren

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Risicokwalificatie collectieve watervoorziening of leidingnet"

Het advies van Berenschot/KWR is om de huidige tabel in paragraaf 5.2 van bijlage 2 van de Regeling legionellapreventie te vervangen door een tabel waarin meerdere bekende risicofactoren zijn opgenomen, waaronder temperatuur, leidingmateriaal en kraantype. Beleidsreactie: Ik zal hier in 2022 een onderzoek naar laten uitvoeren.

Stand van zaken:

-er is Uitvraag opgesteld

7.Onderzoek naar legionellabeheerstechnieken

Nav Werkgroeprapport, onderdeel "Uitvoeren van praktijkonderzoek naar effectiviteit, neveneffecten en duurzaamheidsaspecten van legionellabeheerstechnieken, zoals filtratie, UV-C en koper-zilverionisatie (par. 4.1 en 4.5)"

Beleidsreactie: het laatste onderzoek naar de verschillende aspecten van de diverse legionellabeheerstechnieken is uitgevoerd in 2012⁸. Vanwege de voortschrijdende inzichten en de ervaringen die met de beheerstechnieken zijn opgedaan, neem ik het advies over om opnieuw een dergelijk onderzoek te laten uitvoeren. Dit onderzoek zal in 2022 worden opgestart.

Stand van zaken:

-er is Uitvraag opgesteld

Aanpassing regelgeving

1. Aanpassing risicofactoren mbt warmwatertemperatuur

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Invloed van warmwatertemperatuur op Legionella in drinkwatersystemen"

Geadviseerd wordt om voor prioritaire leidingnetten de risicofactoren in de Regeling legionellapreventie aan te passen. Beleidsreactie: Ik zal bij de aanstaande wijziging van de Regeling Legionella-preventie (wegens de implementatie van de nieuwe EU-Drinkwaterrichtlijn) de geadviseerde aanpassingen doorvoeren.

Betreft dus concreet aanpassing van Bijlage 2, onderdeel 5.2 van de Regeling legionellapreventie.

Stand van zaken: wijziging moet nog starten

2. Voor deel van prioritaire locaties focus op *L. pneumophila*

Indien die ruimte er blijkt te zijn [zie Onderzoek 4], zal ik het advies verwerken via een wijziging van de Regeling legionellapreventie, waarin ook nu al een nadere specificatie is opgenomen van de in het Drinkwaterbesluit genoemde normstelling voor Legionella.

Betreft dus concreet aanpassing van artikel 4 van de Regeling legionellapreventie. En aanpassing van artikel 7 Regeling legionellapreventie voor wat betreft de analysemethode (zie Onderzoek 5).

Stand van zaken: wijziging moet nog starten

3. Vervallen uitzonderingspositie volumes kleiner dan één liter

Nav rapport Berenschot/KWR, onderdeel "Risico volume minder dan één liter"

Berenschot/KWR adviseren om de uitzonderingspositie van componenten in leidingwaterinstallaties met leidingvolumes kleiner dan één liter, zoals beschreven in bijlage 2 van de Regeling legionellapreventie, te laten vervallen. Daarbij zou moeten worden bepaald dat de aansluitleiding van het warmwatertoestel niet als een risicofactor wordt gezien, mits sprake is van voldoende doorstroming. Tevens dient bij de monsternamen de eerste liter te worden bemonsterd, en niet weggespoeld zoals nu is voorgeschreven.

Beleidsreactie: Ik neem dit advies over en zal de Regeling legionellapreventie in die zin aanpassen

Betreft dus concreet aanpassing van Bijlage 2, onderdeel 5.2, noot 3 van de Regeling legionellapreventie.

Stand van zaken: wijziging moet nog starten

4. Uitbreiding risicofactoren in tabel Bijlage 2, onderdeel 5.2 in Regeling legionellapreventie

Afhankelijk van uitkomsten Onderzoek 6.

Stand van zaken: wijziging moet nog starten

5. Aanpassing lijst prioritaire locaties in artikel 35 Drinkwaterbesluit en artikel 2 Regeling legionellapreventie, inclusief zorgwoningcomplexen

Nav Werkgroeprapport, onderdeel "Aanpassingen in lijst van prioritaire locaties (par. 3.2)"

Beleidsreactie: De werkgroep adviseert de lijst met prioritaire locaties (waar legionellapreventie verplicht is) te actualiseren, vanuit het RIVM-document «Indeling van waterinstallaties naar de mate van risico legionellose».

*De prioritaire locaties zijn opgesomd in artikel 35 van het Drinkwaterbesluit en voor wat betreft zorggerelateerde locaties nader uitgewerkt in artikel 2, eerste lid van de Regeling legionellapreventie. Voor zover het advies betrekking heeft op artikel 35 van het Drinkwaterbesluit, wordt dit **meegenomen bij de recent in gang gezette wijziging van dat besluit** in verband met de implementatie van de Drinkwaterrichtlijn.*

*Voor zover het advies betrekking heeft op artikel 2, eerste lid, van de Regeling legionellapreventie, zal dit worden meegenomen bij de **komende wijziging van die regeling**, eveneens vanwege de nieuwe*

Drinkwaterrichtlijn. Daarbij zullen ook de zorgwoningcomplexen worden betrokken. Aanvankelijk was het de bedoeling om daarvoor een afzonderlijke wijziging van de Regeling legionellapreventie door te voeren. Mede naar aanleiding van de reacties op de internetconsultatie en het advies van het Adviescollege Toetsing Regeldruk is uiteindelijk besloten om deze categorie van zorginstellingen mee te nemen in de aanpassing die naar aanleiding van de evaluatie zal plaatsvinden.

Stand van zaken:

wijziging Drinkwaterbesluit heeft plaatsgevonden (privéklinieken met overnachting, sauna's zonder bassin, aanpassing term en inhoud recreatiewoning)

wijziging Regeling legionellapreventie (m.b.t. zorgwoningcomplexen) moet nog plaatsvinden

6. Aanpassing tabel IIId van bijlage 3 van de Drinkwaterregeling

Nav Werkgroeperapport, onderdeel "Aanpassing tabel IIId van bijlage 3 van de Drinkwaterregeling (par. 4.7)"

Beleidsreactie: Dit advies betreft de frequenties waarmee de waarden van een aantal parameters moet worden gemeten, indien een bepaalde legionellabeheerstechniek wordt toegepast. Vanuit de werkgroep zijn hier twee voorstellen voor ontwikkeld. Deze zullen worden meegenomen bij de toekomstige wijziging van de Drinkwaterregeling, eveneens vanwege de nieuwe Drinkwaterrichtlijn. Vanaf begin 2022 zullen de leden van de werkgroep hierbij worden betrokken.

Stand van zaken: wijziging moet nog starten

Lange termijn effecten i.v.m. Corona
DGWB 1 april 2020
Informatie voor bewindspersonen

buiten verzoek

buiten verzoek

Legionella

Aanpassing legionella-regelgeving loopt vertraging op. Het gevolg hiervan is dat zorginstellingen nog niet worden meegenomen als 'prioritaire instelling'. Wetswijziging is overigens wel al in gang gezet. Er is echter ook input van het RIVM nodig, de vraag is of het RIVM daaraan toekomt.

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek